

JSDP

Journal of Spatial Development and Policy

ISSN: 2985-220X (Online)

Vol. 2, No. 4 (July-August 2024)

Asst. Prof. Dr. Prayoon Saengsai (Editor)

Published by PANYAPAT
3/1273 Mueang Kao Subdistrict
Mueang Khon Kaen District
Khon Kaen Province

Journal of Spatial Development and Policy ปีที่ 2 ฉบับที่ 4

JSDP

ISSN: 2985-220X (Online)

Journal of Spatial Development and Policy Vol. 2 No. 4

Journal of Spatial Development and Policy

3/1273 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

โทร. 080-224-1454, 081-601-5934 อีเมล: ajsdp9900@gmail.com

เจ้าของ: ปัญญาพัฒน์ 3/1273 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

บรรณาธิการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยูร แสงใส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ:

ศาสตราจารย์ สุวิทย์ อธิศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระภัทร เอกฉายสวัสดิ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานะ ลักษณะมีฤทธิ์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรณ ศรีสมพันธ์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภินิษฐา นาเลาห์

มหาวิทยาลัยนครพนม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์สิทธิ์ ชมารเลิศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ ปัทมสนธิ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ แยมเย็น

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

ผู้จัดการวารสาร:

นางสาวศิริรัตน์ ประศรี

กำหนดออกเผยแพร่วารสาร:

Journal of Spatial Development and Policy มีกำหนดวงรอบการเผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

การส่งบทความพิจารณาตีพิมพ์:

ผู้เขียนเตรียมต้นฉบับบทความตามเกณฑ์เงื่อนไขของวารสารและส่งในระบบที่เว็บไซต์วารสาร <https://so16.tci-thaijo.org/index.php/JSDP/index> เปิดรับพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ตลอดทั้งปี

จุดมุ่งหมายและขอบเขต (Aim and Scope)

Journal of Spatial Development and Policy ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเชิงพื้นที่ตั้งแต่ระดับองค์กร กลุ่มหมู่บ้าน ตำบล จังหวัด ภูมิภาค ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ วารสารมุ่งเน้นส่งเสริมงานวิชาการที่มีลักษณะเป็นการสร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนาพื้นที่ในมิติต่างๆ แบบบูรณาการข้ามศาสตร์ที่ผลักดันไปสู่การสร้างนโยบายของพื้นที่ โดยเปิดรับบทความทางด้านการพัฒนาพื้นที่ที่บูรณาการกับศาสตร์ต่างๆ ได้แก่ สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เกษตรศาสตร์ และงานทางด้านสหวิทยาการที่มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่และผลักดันสู่การสร้างกรอบนโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่ ปีละ 6 ฉบับ โดยทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ทั้งนี้จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้สนับสนุนบทความและผู้สนับสนุนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ เช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

- 1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับด้านสังคมศาสตร์ และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านสังคมศาสตร์
- 2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่
- 3) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เป็นบทความในลักษณะวิจารณ์หรืออธิบายเหตุผลสนับสนุนในประเด็นที่เห็นด้วย และ มีความเห็นแตกต่างในมุมมองวิชาการ

Journal of Spatial Development and Policy ฉบับนี้เป็นปีที่ 2 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม - สิงหาคม 2567) มุ่งเน้นการเผยแพร่ บทความทางด้านการพัฒนาพื้นที่ที่บูรณาการกับศาสตร์ต่างๆ ได้แก่ สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เกษตรศาสตร์ และงานทางด้านสหวิทยาการที่มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่และผลักดันสู่การสร้างกรอบนโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่ จากหลากหลายหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้งนี้ทางกองบรรณาธิการยินดีเป็นสื่อกลาง สำหรับนักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาทุกท่าน ที่ประสงค์จะตีพิมพ์เผยแพร่บทความของท่าน ซึ่งจะต้องผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์อย่างเข้มข้น จำนวน 3 ท่าน จึงกล่าวได้ว่า บทความที่ทางวารสารพัฒนาเชิงพื้นที่และนโยบายได้เผยแพร่ไปนั้น มีมาตรฐานทางวิชาการ

กระผมในฐานะบรรณาธิการวารสาร จึงขอขอบคุณท่านผู้มีส่วนในการสร้างงานวิชาการเหล่านี้ นับตั้งแต่เจ้าของผลงาน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้จัดการวารสาร และคณะกรรมการ บรรณาธิการ วารสารนี้ยังคงเป็นแหล่งรองรับผลงานดีๆ ที่สร้างสรรค์เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาในประเด็นที่เกี่ยวข้องทางวิชาการแก่นักวิชาการ และวิญญูชนผู้สนใจโดยทั่วไป เพื่อเป็นประโยชน์แก่แวดวงวิชาการต่อไป ด้วยจิตคารวะและขอบคุณทุกท่าน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส

บรรณาธิการ Journal of Spatial Development and Policy

สารบัญ

บทความวิจัย

ความต้องการของผู้สูงอายุด้านขนส่งสาธารณะในเขตเทศบาลนครขอนแก่น กุลสตรี มหาชน, เบญจทิพย์ พุ่มซ้าย, ปวีณ์นุช หวานสูงเนิน, สุทธิภา ไชยศิริ	1-10
แนวทางการดูแลตนเองของผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ณิชาภัทร ไพศาล, ภัทรพร วีระนาคินทร์	11-22
การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน บุญเพ็ง สิทธิวงษา, ไกรสร เดชสิมมา	23-32
การใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ กรณีศึกษาโครงการวิจัยสานมิตรภาพพัฒนาความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของจังหวัด ตามแนวนอนมิตรภาพและพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (นครราชสีมา ขอนแก่น อุตรดิตถ์ และหนองคาย) ภายใต้เวทีวิจัยจังหวัดหนองคาย กุลสตรี มหาชน, เบญจทิพย์ พุ่มซ้าย, ปวีณ์นุช หวานสูงเนิน, สุทธิภา ไชยศิริ	33-42
คุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโคกระบือ ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เบญจทิพย์ พุ่มซ้าย, ภัทรพร วีระนาคินทร์	43-54

The needs of the elderly regarding public transportation in Khon Kaen Municipality

Kulsatri Mahachon^{1*} Benjathip Phutsai¹ Paweenuch Wansungnoen¹ and Suthipa Chaiyasiri¹

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: Kunlasati.Ma@kkumail.com

ABSTRACT

The objectives of this research article are to study (1) public transportation welfare of the elderly in Khon Kaen Municipality, (2) problems in using public transportation services of the elderly in Khon Kaen Municipality, and (3) needs for the development of the transportation system. Public facilities for the elderly in Khon Kaen Municipality. This research is qualitative research. The target group is the elderly who use public transportation services in Khon Kaen Municipality, purposive sampling was used to select 15 samples. The instrument used in this research was an open-ended interview. This study analyzed content data and presented it descriptively. The research results found that private public transportation systems do not provide welfare for the elderly due to restrictions on the government's control of public transportation prices. This makes public transportation fares cheap and does not receive support for creating various welfare for the elderly. The problem of using public transportation for the elderly in Khon Kaen Municipality found that the current use of public transportation for the elderly does not provide services or facilities for the elderly, such as unclear symbols of public transportation, safety, and insufficient public transportation services, which makes it difficult for the elderly to use the services and cause confusion. The need for the development of public transportation for the elderly in Khon Kaen Municipality found that there must be development in the routes of public transportation services and the number of services, punctual service, increasing welfare to reduce travel costs for the elderly, developing public transportation to be air-conditioned, and making public transportation symbols more visible.

Keywords: Elderly Needs, Public Transportation, Khon Kaen Municipality

ความต้องการของผู้สูงอายุด้านขนส่งสาธารณะในเขตเทศบาลนครขอนแก่น

กุลสตรี มหaxon^{1*} เบญจทิพย์ พุฒชัย¹ ปวิณัฐ หวานสูงเนิน¹ และ สุทธิภา ไชยศิริ¹

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: Kunlasati.Ma@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สวัสดิการด้านขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น (2) ปัญหาการใช้บริการขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น และ (3) ความต้องการในการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายคือผู้สูงอายุที่ใช้บริการรถขนส่งสาธารณะในเขตเทศบาลนครขอนแก่น โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด การศึกษานี้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและนำเสนอเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ระบบขนส่งสาธารณะของภาคเอกชนไม่มีการจัดให้มีสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับการควบคุมราคาการใช้บริการรถขนส่งสาธารณะโดยภาครัฐ จึงทำให้ราคาค่าโดยสารของรถขนส่งสาธารณะมีราคาสูง และไม่ได้รับการสนับสนุนจากการสร้างสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับการใช้บริการสำหรับผู้สูงอายุ ปัญหาการใช้บริการขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า การใช้บริการรถขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุในปัจจุบันนั้นไม่มีบริการหรือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการใช้บริการของผู้สูงอายุ เช่น ความไม่ชัดเจนของสัญลักษณ์ของรถขนส่งสาธารณะ ความปลอดภัย และการให้บริการของรถขนส่งสาธารณะที่ไม่เพียงพอ ทำให้ผู้สูงอายุเกิดการใช้บริการที่ค่อนข้างยาก และเกิดความสับสนจากการใช้บริการ ส่วนความต้องการในการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า ต้องมีการพัฒนาด้านเส้นทางการให้บริการรถขนส่งสาธารณะและจำนวนการให้บริการที่เพิ่มขึ้น การให้บริการที่ตรงต่อเวลา การเพิ่มสวัสดิการลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางสำหรับผู้สูงอายุ การพัฒนารถขนส่งสาธารณะให้เป็นรถปรับอากาศ และสัญลักษณ์ของรถขนส่งสาธารณะให้เห็นชัดเจนมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ความต้องการของผู้สูงอายุ, ขนส่งสาธารณะ, เทศบาลนครขอนแก่น

© 2024 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

ในขณะที่ประชากรโลกกำลังเพิ่มช้าลง จำนวนและสัดส่วนของประชากรสูงอายุกลับเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในปี 2565 ทั่วทั้งโลกมีประชากรสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) มากถึง 1,109 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 14 ของประชากรโลก 8,000 ล้านคน ส่วนในปี 2565 ประเทศไทยมีประชากรตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรของกระทรวงมหาดไทย 66 ล้านคน ในจำนวนนี้มีประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 13 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 19 ของประชากรทั้งหมด ในขณะที่ประชากรไทยโดยรวมมีอัตราเพิ่มติดลบ (ประชากรลดลง) แต่ประชากรสูงอายุกลับกำลังเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่เร็วมาก ในอีก 20 ปีข้างหน้า ประชากรไทยจะลดลงจาก 66 ล้านคน เหลือเพียง 60 ล้านคน แต่ประชากรสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จะเพิ่มจาก 13 ล้านคน เป็น 19 ล้านคน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566) ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชากรภายในประเทศ ประเทศไทยกำลังมีอายุสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้หลายภาคส่วนเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อรองรับผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นและพยายามเข้าถึงลักษณะพฤติกรรมความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มนี้ เพื่อที่จะได้สามารถกำหนดกลยุทธ์และการสื่อสารทางการตลาดที่ตรงใจมากที่สุด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2560)

ทางภาครัฐมีการพัฒนาแผนกลยุทธ์และการพัฒนาในแต่ละภาคส่วนเพื่อผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มจำนวนมากขึ้นในประเทศ โดยมีแผนสวัสดิการรองรับแก่ผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มจำนวนมากขึ้น ได้แก่ การคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการแพทย์และสาธารณสุข ด้านการศึกษา ด้านศาสนาและข้อมูลข่าวสาร ด้านการประกอบ

อาชีพ ฝึกอาชีพที่เหมาะสม ด้านการพัฒนาตนเอง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่าย/ชุมชน ด้านการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ บริการสาธารณะอื่น และด้านการลดหย่อนค่าโดยสาร และการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง เป็นต้น (กรมสวัสดิการผู้สูงอายุ, 2566)

เนื่องจากการที่จังหวัดขอนแก่นต้องการที่จะพัฒนาสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาให้จังหวัดขอนแก่นเป็น Smart City ในหลาย ๆ ด้าน อาทิ ด้านสาธารณสุข ด้านการศึกษา รวมไปถึงด้านที่โครงการ Smart City ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก คือ ด้านขนส่งสาธารณะ (วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2562) เพื่อให้มีการเดินทางที่สะดวก จึงมีระบบขนส่งสาธารณะ โดยเฉพาะ Khon Kaen City Bus ที่เป็นรถโดยสารสาธารณะอัจฉริยะ (วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2562) และระบบขนส่งสาธารณะทั่วไป อาทิ สนามบิน รถสองแถว ชัตเตอร์บัส รถทัวร์ และรถไฟทางคู่ ซึ่งระบบขนส่งสาธารณะดังกล่าวเป็นหนึ่งในสิ่งที่รัฐสามารถให้สวัสดิการการคุ้มครอง การส่งเสริม และสนับสนุนให้แก่ผู้สูงอายุ หากแต่สวัสดิการสังคมที่รัฐจัดให้กับผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้สูงอายุ ไม่สามารถตอบสนองปัญหาได้อย่างแท้จริงและไม่ครอบคลุมผู้สูงอายุได้ทั้งหมด (สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์, 2557) และจากผลการวิจัย เรื่อง แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาการจัดสวัสดิการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (กวิน วันวิเวก และธนพรรณ ธาณี, 2551) ซึ่งการที่สวัสดิการไม่ตอบสนองความต้องการแก่ผู้สูงอายุ อาจส่งผลกระทบต่อทั้งด้านร่างกายและจิตใจ อาทิ การที่ระบบขนส่งมีความล่าช้า ส่งผลให้ผู้สูงอายุต้องนั่งรถโดยสารเป็นเวลานานส่งผลต่อสุขภาพร่างกาย ดังนั้น การที่สวัสดิการที่รัฐจัดให้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนนั้น ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับสวัสดิการที่ทางภาครัฐรัฐได้มีการจัดไว้ให้ผู้สูงอายุ ปัญหาในสวัสดิการ และความต้องการของผู้สูงอายุที่ได้รับจากสวัสดิการดังกล่าว โดยมีกรณีศึกษาคือสวัสดิการด้านขนส่งสาธารณะ ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะในเขตเทศบาลนครขอนแก่น และสะท้อนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบถึงปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุด้านการใช้รถโดยสารในเขตเทศบาลนครขอนแก่น เพื่อพัฒนาระบบขนส่งโดยสารสำหรับผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสวัสดิการด้านขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาปัญหาการใช้บริการขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ใช้บริการรถขนส่งสาธารณะในเขตเทศบาลนครขอนแก่น โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 15 คน มีเกณฑ์การคัดเลือกดังต่อไปนี้ 1) เป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเทศบาลนครขอนแก่น 2) เป็นผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์การใช้รถขนส่งสาธารณะจำนวน 10 ครั้งต่อสัปดาห์ขึ้นไป และ 3) สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ดีและยินดีให้ข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ซึ่งได้รับการพัฒนามาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ประกอบไปด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 สวัสดิการด้านขนส่งสาธารณะ การใช้บริการขนส่งสาธารณะ และความต้องการในการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

แนวทางการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด โดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความเหมาะสมในการเก็บข้อมูลและภาษาที่ใช้ โดยเครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บ

รวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการ โดยนำประเด็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อค้นหาประเด็นปัญหาหรือความต้องการที่สอดคล้อง

การสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

1) นำแนวคิดทฤษฎี จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมมาพิจารณาการสร้างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง

2) สร้างเครื่องมือและจัดพิมพ์แนวทางการสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปเก็บข้อมูล

3) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technic)

4) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์สรุปข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

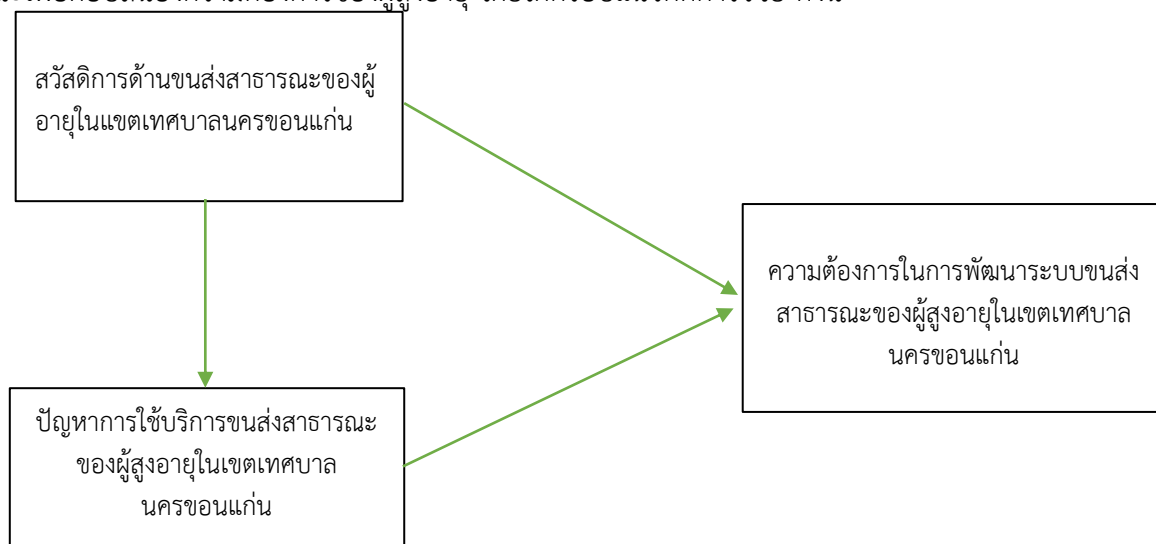
การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบทฤษฎีได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัย ตำรา และวารสารต่าง ๆ หลังจากนั้นได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแบบปฐมภูมิ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ ผู้สูงอายุที่ใช้รถเข็นส่งสาธารณะ จำนวน 15 คน นอกจากนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participatory Observation)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary) การสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) และการสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และนำเสนอเชิงพรรณนา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลจากการค้นคว้าผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำเอา แนวความคิดทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ โดยได้กรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. สวัสดิการด้านขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น

สวัสดิการระบบขนส่งสาธารณะที่จังหวัดขอนแก่นให้การสนับสนุนผู้สูงอายุ โดยเฉพาะที่เป็นของจังหวัดเอง จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ไม่พบสวัสดิการที่จัดตั้งขึ้นเพื่อผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น แต่จังหวัดขอนแก่นมีรัฐสวัสดิการส่วนกลางตามกฎหมายที่คอยช่วยเหลือผู้สูงอายุทางด้านระบบขนส่งสาธารณะ 3 ประเภท ได้แก่ 1) รถทัวร์ (บริษัท ขนส่ง จำกัด : บขส.) จะได้รับส่วนลดร้อยละ 50 ของราคาค่าโดยสารที่ใช้บริการ (ลดเฉพาะค่าโดยสาร ไม่ลดค่าธรรมเนียม) จัดที่นั่งพักผ่อนและห้องสุขา 2) เครื่องบิน สายการบินบางกอกแอร์เวย์ จะได้รับส่วนลดร้อยละ 10 จากราคาบัตรโดยสารราคาปกติสำหรับทุกเส้นทางการบินทั้งภายในและระหว่างประเทศ โดยไม่ต้องรอการจัดรายการส่งเสริมการขาย และบริการรถขึ้นวีลแชร์ สายการบินไทย จะได้รับลดหย่อนค่าโดยสารเครื่องบินในเส้นทางบินภายในประเทศ (ชั้นธุรกิจลดร้อยละ 15 และในชั้นประหยัด วันจันทร์-พฤหัสบดี ลดร้อยละ 35 ส่วนวันศุกร์-อาทิตย์ ลดร้อยละ 30) และได้ขึ้นเครื่องเป็นอันดับแรก บริการรถขึ้นวีลแชร์และพนักงานที่พร้อมอำนวยความสะดวก 3) รถไฟ จะได้รับสิทธิโดยสารครึ่งราคา ระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน-30 กันยายน ของทุกปีเท่านั้น (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2563) ซึ่งสวัสดิการระบบขนส่งสาธารณะที่จังหวัดขอนแก่นมิให้ผู้สูงอายุเป็นสวัสดิการของภาครัฐที่กำหนดขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่การใช้บริการของผู้สูงอายุ

สวัสดิการระบบขนส่งสาธารณะของภาคเอกชน ไม่ว่าจะเป็น Khon Kaen City Bus ชัตเตอร์บัส และรถสองแถวทุกสาย ไม่ได้มีการจัดสวัสดิการการใช้บริการรถขนส่งสาธารณะให้แก่ผู้สูงอายุ และไม่ได้มีการอำนวยความสะดวกใด ๆ แก่ผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุไม่ได้รับสิทธิความเท่าเทียมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, 2560 หมวด 3 มาตรา 27 วรรค 4 และ หมวด 5 มาตรา 71 วรรค 3 ที่กล่าวว่า รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกับประชาชนรายอื่น ๆ แต่จากการศึกษาพบว่า สวัสดิการที่ภาคเอกชนในจังหวัดขอนแก่นจัดตั้งนั้นไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ซึ่งมีผลมาจากการที่ข้อจำกัดเกี่ยวกับการควบคุมราคาการใช้บริการรถขนส่งสาธารณะโดยภาครัฐ จึงทำให้ราคาค่าโดยสารของรถขนส่งสาธารณะมีราคาถูก และไม่สามารถขึ้นราคาได้ เนื่องจากทางภาครัฐต้องการควบคุมราคาโดยสารตามพระราชบัญญัติ การขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 38 ว่าด้วยเรื่อง ห้ามมิให้ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบการขนส่ง เพิ่ม ลดหรือยกเว้นค่าขนส่งหรือค่าบริการอย่างอื่นในการ ขนส่ง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการ ทำให้ไม่สามารถเพิ่มราคาค่าโดยสารตามราคาน้ำมันที่เพิ่มขึ้น จึงต้องลดรอบเดินรถ และไม่สามารถจัดตั้งสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุได้

2. ปัญหาการใช้บริการขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น

จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่ใช้บริการขนส่งสาธารณะในเขตเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ใช้บริการรถขนส่งสาธารณะ เนื่องจากรถขนส่งสาธารณะสะดวกต่อการเดินทางและผู้สูงอายุไม่มีรถส่วนตัวหรือขับรถไม่เป็น จึงใช้บริการรถขนส่งสาธารณะที่มีเส้นทางในการเดินทางที่หลากหลายเส้นทาง ผู้สูงอายุสามารถเดินทางไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาล เดินทางไปขายของที่ตลาด หรือเดินทางไปทำธุระได้ จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่ใช้บริการรถขนส่งสาธารณะพบปัญหา ดังต่อไปนี้

2.1 ปัญหาการขนส่งสาธารณะให้บริการไม่ตรงต่อเวลา โดยมีสาเหตุมาจากราคาน้ำมันมีราคาสูง และจำนวนผู้ใช้นิยมน้อย จึงทำให้ผู้ขับรถขนส่งสาธารณะลดจำนวนรอบในการให้บริการลง หรือออกรถเมื่อมีผู้โดยสารในรถเท่านั้น จึงทำให้รถขนส่งสาธารณะบริการไม่ตรงตามตารางเวลา

คุณเอ (นามสมมติ) อายุ 60 ปี อาชีพ แม่บ้าน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “เวลารถขนส่งนานเกินไป อยากจะให้รถขนส่งมาให้เร็วกว่าเดิม”

คุณบี (นามสมมติ) อายุ 66 ปี อาชีพ แม่บ้าน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “รถขนส่งนานเกินไป และไม่สะดวกเวลากลับบ้าน อยากให้มาเร็วกว่านี้”

2.2 ปัญหาจุดจอดรถรับผู้โดยสารไม่ชัดเจน ส่งผลให้ผู้ใช้บริการบางส่วนไม่สามารถเข้าถึงการใช้รถขนส่งสาธารณะได้ และผู้สูงอายุที่อาจมีปัญหาด้านสายตา ไม่สามารถมองเห็นจุดจอด พร้อมทั้งป้ายที่มีความทรุดโทรม ทำให้ไม่สามารถระบุการเดินรถในแต่ละรอบได้ และป้ายไม่มีการปรับเปลี่ยนตามตารางที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน

คุณซี (นามสมมติ) อายุ 64 ปี อาชีพ ค้าขาย ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “การขับซีไปมา ไปทางไหนก็บอกไม่ชัดเจน ว่าคันไหนไปทางไหน ลงไหนได้บ้าง”

คุณดี (นามสมมติ) อายุ 62 ปี อาชีพ ค้าขาย ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ป้ายบอกที่จะลงไม่ชัดเจน ไม่มีป้าย บางครั้งก็มองไม่เห็นเพราะป้ายมันจาง”

2.3 ปัญหาการขับรถเร็วเกินความจำเป็น ทำให้ส่งผลอันตรายต่อผู้ใช้รถใช้ถนนรอบข้าง และผู้โดยสารเกิดความวิตกกังวล โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว

คุณอี (นามสมมติ) อายุ 63 ปี อาชีพ รับจ้างทั่วไป ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ขับรถเร็วเกินไป กลัวเกิดอันตราย”

คุณเอฟ (นามสมมติ) อายุ 63 ปี อาชีพ รับจ้างทั่วไป ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ขับรถเร็วเกินความจำเป็น บางทีก็กลัวว่าจะเกิดอุบัติเหตุ”

2.4 ปัญหาการขนส่งสาธารณะในปัจจุบันให้บริการยากขึ้นจากในอดีต เนื่องจากรถขนส่งสาธารณะในปัจจุบันมีทั้งเลขของรถและสีของรถที่เหมือนกัน จึงทำให้เกิดความสับสนในการใช้บริการของผู้สูงอายุ

คุณจี (นามสมมติ) อายุ 70 ปี อาชีพ ค้าขาย ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยได้ใช้แล้ว เพราะสมัยนี้รถขนส่งมันขึ้นยาก สีก็เหมือนเลขยังเหมือนกันอีก”

คุณเอช (นามสมมติ) อายุ 64 ปี อาชีพ ค้าขาย ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “เมื่อก่อนเคยขึ้นรถสีนี้เบอร์นี้ แต่พอมาเดี๋ยวนี้สีกับเบอร์มันไม่ตรงกับเมื่อก่อน เลยสับสนเวลาจะขึ้น”

2.5 ปัญหาการจราจรติดขัด เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะใช้รถขนส่งสาธารณะในช่องเวลาเช้าเป็นจำนวนมาก เพื่อออกไปทำธุระส่วนตัว ไปตรวจร่างกายที่โรงพยาบาล หรือออกมาซื้อของที่ตลาดเป็นประจำซึ่งเป็นเวลาเดียวกันกับที่นักเรียนเดินทางออกจากบ้านเพื่อไปโรงเรียน หรือคนวัยทำงานที่กำลังออกจากบ้านไปทำงาน ทำให้รถจำนวนมากมุ่งหน้าเข้าไปในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จึงทำให้ช่วงเช้าของแต่ละวันเกิดการจราจรจะติดขัดเป็นเวลานาน

คุณไอ (นามสมมติ) อายุ 75 ปี อาชีพ ค้าขาย ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “เวลาเช้ากับเย็นรถจะติดมากเพราะมีนักเรียนเยอะ แต่ถ้าตอนกลางวันรถไม่ค่อยติดมาก”

2.6 ปัญหาของผู้สูงอายุที่ใช้บริการรถสาธารณะแล้วมีอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย เนื่องจากรอบรถที่มีจำนวนน้อยและสถานที่จอดรถไม่มีที่ให้นั่งรอ และผู้ให้บริการมีจำนวนมากทำให้ผู้สูงอายุบางส่วนต้องโดยสารรถยืนแทนการโดยสารรถนั่งในช่วงเดินทางที่ใช้เวลานาน

คุณเจ (นามสมมติ) อายุ 64 ปี อาชีพ เกษตรกร ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “เวลาขึ้นรถแล้วจะมีอาการปวดขาเพราะต้องยืนบ่อย”

คุณเค (นามสมมติ) อายุ 61 ปี อาชีพ หมอนวด ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “เวลาขึ้นรถนาน ๆ แล้วมันปวดเมื่อยร่างกาย”

3. ความต้องการในการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น

จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่ใช้บริการขนส่งสาธารณะในเขตเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า จากปัญหาในด้านต่าง ๆ อาทิ ปัญหาด้านสุขภาพ และปัญหาด้านระบบขนส่งสาธารณะ ที่ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุในการใช้บริการรถขนส่งสาธารณะ จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่ใช้บริการรถขนส่งสาธารณะมีความต้องการให้ระบบขนส่งสาธารณะมีการพัฒนาดังต่อไปนี้

3.1 เนื่องจากเส้นทางการให้บริการของรถขนส่งสาธารณะไม่ครอบคลุม เส้นทางการใช้งานของผู้สูงอายุ อันเนื่องมากราคาน้ำมันเพิ่มขึ้นสูง จึงทำให้การให้บริการของรถขนส่งสาธารณะมีจำนวนรอบที่น้อยลง และยกเลิกเส้นทางที่มีผู้โดยสารน้อยไม่คุ้มทุน จึงทำให้ผู้โดยสารกลุ่มดังกล่าวไม่สามารถเดินทางด้วยรถขนส่งสาธารณะได้ตามเดิม ดังนั้นแล้ว จึงต้องการให้

รถขนส่งสาธารณะเพิ่มเส้นทางการให้บริการในเส้นทางต่าง ๆ อย่างทั่วถึง เช่น การเพิ่มเส้นทางการให้บริการในพื้นที่ที่ไกลออกไปจากตัวเมืองหรือรถโดยสารบางคันที่ยกเลิกการให้บริการไปแล้วอาจจะกลับมาให้บริการเช่นเดิม

คุณโอ (นามสมมติ) อายุ 75 ปี อาชีพ รับจ้างทั่วไป ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “บางเส้นก็ไม่วิ่ง อยากให้วิ่งให้มันทั่วถึง อย่างเมื่อก่อนที่รถสาย 16 เคยวิ่งเดี๋ยวนี้อันนี้ก็ไม่วิ่งแล้ว”

คุณแอล (นามสมมติ) อายุ 64 ปี อาชีพ ค้าขาย ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “อยากให้วิ่งให้มันครอบคลุมอย่างบางที่จะไปไหนมันก็ไม่ผ่าน”

3.2 เนื่องจากการที่ภาครัฐมีนโยบายเกื้อหนุนอายุที่ 60 ปี ทำให้ผู้สูงอายุกลายเป็นบุคคลว่างงาน และไม่มีรายรับดังเช่นอดีต ดังนั้น ผู้สูงอายุที่ไม่มีเงินเก็บ จึงต้องการให้มีการจัดการเกี่ยวกับสวัสดิการเกี่ยวกับการลดหย่อนค่าโดยสาร เพื่อเป็นการช่วยเหลือและลดทอนรายจ่ายด้านการเดินทางของผู้สูงอายุ

คุณเอ็ม (นามสมมติ) อายุ 60 ปี อาชีพ หมอนวด ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “อยากให้ปรับปรุงให้ผู้สูงอายุไม่ต้องเสียค่าโดยสาร”

3.3 เนื่องจากจังหวัดขอนแก่นมีสภาพอากาศแปรปรวนเมื่อฤดูร้อนก็มีสภาพอากาศค่อนข้างร้อนจัด จึงทำให้เกิดอุปสรรคต่อการเดินทางของผู้สูงอายุ อาทิ ผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านสุขภาพ อาจเป็นลมหมดสติบนรถขนส่งสาธารณะที่ใช้เวลาเดินทางนานเนื่องจากการจราจรที่ติดขัด หรืออาจเกิดอาการหงุดหงิดเนื่องจากอากาศที่ร้อน รวมถึงปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุ จึงต้องการให้มีการพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนรถขนส่งสาธารณะในปัจจุบันให้เป็นรถปรับอากาศที่สามารถกันแดดและสามารถลดอาการหงุดหงิดเนื่องจากการอากาศร้อนได้ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเดินทางด้วยรถขนส่งสาธารณะอย่างปลอดภัยทั้งด้านสุขภาพและด้านจิตใจ

คุณบี (นามสมมติ) อายุ 66 ปี อาชีพ แม่บ้าน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “อยากให้เปลี่ยนเป็นรถปรับอากาศ”

3.4 เนื่องจากผู้สูงอายุประสบปัญหาสุขภาพสลายตาจากอายุที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้มีปัญหาด้านการอ่านหนังสือและการสื่อสาร เช่น การมองตัวหนังสือบนป้ายบอกสายทางการเดินทาง ทำให้ยากต่อการแยกสายการให้บริการของรถขนส่งสาธารณะ จึงต้องการให้รถขนส่งสาธารณะบอกเส้นทางการเดินทางด้วยเลขของรถและสีของรถขนส่งสาธารณะที่ชัดเจนขึ้นเพื่อความสะดวกในการใช้บริการขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุ

คุณจี (นามสมมติ) อายุ 70 ปี อาชีพ ค้าขาย ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “อยากจะทำให้ขนส่งมีการเปลี่ยนเบอร์รถกับสีรถให้สามารถแยกออกได้ง่าย ๆ ”

คุณซี (นามสมมติ) อายุ 64 ปี อาชีพ ค้าขาย ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “อยากให้มีความชัดเจนในการรับส่งของรถ”

3.5 เนื่องจากความต้องการด้านการเดินทางของผู้สูงอายุมีเพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุ การรอรถโดยสารมีเวลานาน เนื่องจากจำนวนรอบในการเดินทางน้อย จึงต้องการให้รถขนส่งสาธารณะมีการเพิ่มจำนวนรอบในการให้บริการเพิ่มมากขึ้น และให้บริการตรงต่อเวลา เพื่อให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วต่อการใช้บริการรถขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุ

คุณเค (นามสมมติ) อายุ 61 ปี อาชีพ หมอนวด ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ต้องการให้พัฒนาให้เหมือนเก่า ให้รถวิ่งบ่อยขึ้นจะได้ไม่ต้องรอนาน”

คุณเอ็น (นามสมมติ) อายุ 74 ปี อาชีพ แม่บ้าน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ต้องการให้รถมาเร็วกว่านี้จะได้กลับบ้าน”

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาทางด้านสวัสดิการ ปัญหา และความต้องการทางขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุ พบว่า ไม่ได้มีการจัดให้มีสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ แต่มีตามสวัสดิการรัฐส่วนกลาง และภาคเอกชนไม่สามารถให้สวัสดิการด้านขนส่งได้ เนื่องจากอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐตามพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 จึงไม่สามารถจัดตั้งสวัสดิการได้ตามอำเภอใจ ต้องมีการยื่นหนังสือขออนุญาต หรือได้รับคำสั่งจากรัฐก่อน ส่วนปัญหาในระบบขนส่งสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุ มีปัญหาจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นปัญหารถขนส่งสาธารณะออกให้บริการไม่ตรงเวลา มีจุดจอดรับผู้โดยสารที่ไม่ชัดเจน รถขนส่งสาธารณะให้บริการไม่เพียงพอต่อการใช้งานของผู้ใช้บริการ ทำให้การใช้งานรถขนส่งสาธารณะในแต่ละรอบมีผู้ใช้บริการจำนวนมาก ซึ่งพบว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับวิจัยของ รชยา พรหมวงศ์ และปัทมพร วงศ์วิริยะ (2563) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการเดินทางของผู้สูงอายุในเมืองขอนแก่น ในเรื่องปัญหาที่พบในปัจจุบัน คือการวางแผนการขนส่งสาธารณะในพื้นที่เมืองขอนแก่นยังไม่ดีพอ ทำให้การเดินทางยากลำบาก และรถขนส่งสาธารณะบางคันขับเร็วเกินความจำเป็น สัญลักษณ์ของรถขนส่งสาธารณะมีความไม่ชัดเจน ผู้สูงอายุบางส่วนต้องยืนแน่นการนั่งในช่วงเดินทางที่ใช้เวลานาน จนอาจจะก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมาภายหลัง ซึ่งพบว่า ผลการศึกษายังสอดคล้องกับ วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ และเกศปกรณ แสงเงิน (2561) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาบริการขนส่งสำหรับผู้สูงอายุในเขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร ในด้านปัญหาที่เกิดขึ้นในการเดินทางของผู้สูงอายุมีทั้งเกิดขึ้นจากภายในและภายนอก มาตรฐานการขนส่งระบบขนส่งสาธารณะที่ไม่มีรูปแบบในการสนับสนุนผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถเดินทางคนเดียวได้อย่างสะดวก ระบบขนส่งสาธารณะที่ไม่ครอบคลุมเส้นทางทั้งเมือง สุดท้ายความต้องการทางด้านขนส่งสาธารณะ มีความต้องการให้พัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการเดินทาง โดยมีความต้องการในการพัฒนาดังต่อไปนี้ การเพิ่มเส้นทางให้บริการรถขนส่งสาธารณะ การเพิ่มสวัสดิการลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางหรือผู้สูงอายุ การพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนรถขนส่งสาธารณะให้เป็นรถปรับอากาศ การปรับเปลี่ยนการแสดงสัญลักษณ์ของรถขนส่งสาธารณะให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และการเพิ่มจำนวนการให้บริการรถขนส่งสาธารณะและการให้บริการที่ตรงต่อเวลา

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษา พบว่า ไม่ได้มีการจัดให้มีสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ แต่ตามสวัสดิการรัฐส่วนกลาง และภาคเอกชนไม่สามารถให้สวัสดิการด้านขนส่งได้ เนื่องจากอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐตามพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 ฉะนั้นผลการศึกษานี้ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนารถโดยสารสาธารณะในเขตเทศบาลนครขอนแก่น และสะท้อนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบถึงปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุด้านการใช้รถโดยสารในเขตเทศบาลนครขอนแก่น เพื่อพัฒนาระบบขนส่งโดยสารสำหรับผู้สูงอายุต่อไป

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์การศึกษาสวัสดิการด้านขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า ระบบขนส่งสาธารณะของภาครัฐไม่ได้มีการจัดให้มีสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ แต่มีตามสวัสดิการรัฐส่วนกลาง เพื่อช่วยเหลือและบริการให้แก่ผู้สูงอายุ ทั้งรถทัวร์ (บริษัท ขนส่ง จำกัด : บขส.) เครื่องบิน และรถไฟ ผู้สูงอายุที่ใช้บริการรถขนส่งสาธารณะจะได้รับสวัสดิการเป็นส่วนลดของราคาบัตรโดยสาร และมีบริการรถเข็นวีลแชร์ สำหรับผู้สูงอายุที่ไม่สามารถเดินทางหรือเคลื่อนไหวด้วยตนเองได้สะดวก

ระบบขนส่งสาธารณะของภาคเอกชนไม่มีการจัดให้มีสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับการควบคุมราคาการใช้บริการรถขนส่งสาธารณะโดยภาครัฐ จึงทำให้ราคาค่าโดยสารของรถขนส่งสาธารณะมีราคาสูง และไม่ได้รับการสนับสนุนจากการสร้างสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับการใช้บริการสำหรับผู้สูงอายุ

จากการวิเคราะห์ของการศึกษาปัญหาการใช้บริการขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า จากการศึกษาสวัสดิการที่มีภายในจังหวัดขอนแก่น การใช้บริการรถขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุในปัจจุบันนั้น ไม่มีบริการหรือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการใช้บริการของผู้สูงอายุ มีปัญหาในหลากหลายด้าน เช่น ความไม่ชัดเจนของสัญลักษณ์

ของรถขนส่งสาธารณะ ความปลอดภัย และรถขนส่งสาธารณะที่ไม่เพียงพอ ผู้สูงอายุใช้บริการที่ค่อนข้างยาก และเกิดความสับสนจากการใช้บริการ

จากการวิเคราะห์ของการศึกษาความต้องการในการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า จากปัญหาที่พบในผู้สูงอายุเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะ เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการเดินทางและสามารถช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุได้ จึงต้องมีการพัฒนาด้านเส้นทางการให้บริการรถขนส่งสาธารณะและจำนวนการให้บริการที่เพิ่มขึ้น การให้บริการที่ตรงต่อเวลา การเพิ่มสวัสดิการลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางสำหรับผู้สูงอายุ การพัฒนารถขนส่งสาธารณะให้เป็นรถปรับอากาศ และสัญลักษณ์ของรถขนส่งสาธารณะให้เห็นชัดเจนมากยิ่งขึ้น จากความต้องการในการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะแสดงให้เห็นว่า ควรมีการเพิ่มสวัสดิการที่อำนวยความสะดวกต่อการเดินทางหรือใช้บริการรถขนส่งสาธารณะแก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้บริการรถขนส่งสาธารณะได้อย่างสะดวกและปลอดภัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เทศบาลนครขอนแก่นควรปรับปรุงสวัสดิการผู้สูงอายุในเรื่องของระบบรถขนส่งสาธารณะ เนื่องจากเทศบาลนครขอนแก่นเป็นศูนย์กลางรองรับผู้ใช้บริการรถขนส่งสาธารณะโดยเฉพาะผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้าถึงสวัสดิการและมีสวัสดิการรองรับ เช่น สวัสดิการส่วนลดในการใช้รถสาธารณะ

1.2 เสนอให้เอกชนออกแบบ และปรับปรุงป้ายเส้นทางการเดินรถตามจุดรับรถ เพื่อให้ชัดเจนและสะดวกต่อผู้สูงอายุ

1.3 เทศบาลนครขอนแก่นควรพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะให้เพียงพอต่อความต้องการได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ใช้บริการรถสาธารณะในเขตเทศบาลนครขอนแก่น

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาในครั้งนี้พบว่าปัญหาที่พบ คือ การไม่สามารถจัดเส้นทางเดินรถได้ครอบคลุม และการจัดตารางเวลาเดินรถไม่ชัดเจน จึงเสนอให้ศึกษาถึงสาเหตุในการที่ไม่สามารถจัดการเส้นทางเดินรถและตารางเดินรถได้อย่างชัดเจน มีสาเหตุมาจากจุดใด พร้อมทั้งแนวทางการพัฒนาปัญหาดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2565. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์ คอร์เปอเรชั่นส์ จำกัด (มหาชน)
- กวิน วันวิเวก และ ธนพรรณ ธาณี. (2551). แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิจัย มข. (บศ.)*, 8(4), 128-143.
- พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 38
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2560). *รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ปี 2560*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- รชยา พรหมวงศ์ และ ปัทมพร วงศ์วิริยะ. (2563). ความท้าทายของการศึกษาพฤติกรรมการเดินทางผู้สูงอายุในเมืองขอนแก่น. ใน *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ศิลปศาสตร์วิชาการ ครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยแม่โจ้* (น. 435-449). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 27
- วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2562). *ขอนแก่นโมเดล*. ขอนแก่น: คลังน่านวิทยา.
- วิโรจน์ เจริญลักษณ์ และ เกศปรณ์ แสงเงิน. (2561). แนวทางการพัฒนาบริการขนส่งสำหรับผู้สูงอายุในเขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(1), 3032-3047.

สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์. (2557). สวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 7(1), 73-82.

The needs of the elderly regarding public transportation in Khon Kaen Municipality

Nichapat Paisarn¹ and Pattaraporn Weeranakin^{1*}

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: pattawe@kku.ac.th

ABSTRACT

The objectives of this research article are (1) to study the physical and mental self-care of the elderly socially dependent, and (2) to find a guideline for self-care of the elderly socially dependent in Ban Sila area, Sila sub-district, Mueang district, Khon Kaen province. This research is qualitative research. The target groups were specifically selected as follows: 1) socially distant elderly people, 2) family members of socially distant elderly people, 3) community leaders, and 4) sub-district public health volunteers, totaling 15 people. The instrument used in this research was an open-ended interview. This study analyzed content data and presented it descriptively. The research results found that Physical self-care, there was eating healthy food and cooking by themselves, having regular health check-ups and exercising. The study of mental self-care, there was going out to do activities with friends, using Dhamma to help calm the mind, and listening to music to relieve loneliness. Guidelines for self-care for socially attached elderly people found that relevant agencies, public health volunteers, and sub-district health-promoting hospitals should provide advice to socially attached elderly people on self-care, health check-ups, accident prevention, creating a suitable environment for the elderly or having equipment to prevent accidents, providing advice on nutrition, and having activities or parks within the community as exercise areas for the elderly.

Keywords: Self-Care Guidelines, Social Elderly, Khon Kaen Province

แนวทางการดูแลตนเองของผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

นิชาภัทร ไพศาล¹ และ ภัทรพร วีระนาคินทร์^{1*}

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: pattawe@kku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการดูแลตนเองทั้งด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุติดสังคม และ (2) เพื่อหาแนวทางในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ 1) ผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม 2) สมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุติดสังคม 3) ผู้นำชุมชน และ 4) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำตำบล รวมจำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้คือแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและนำเสนอเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า การดูแลตนเองทางด้านร่างกาย มีการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และประกอบอาหารเอง ตรวจสอบสุขภาพและออกกำลังกายอยู่เสมอ สำหรับการศึกษาการดูแลตนเองทางด้านจิตใจ พบว่า มีการออกมาทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนฝูง ใช้ธรรมะเพื่อให้จิตใจสงบ และฟังเพลงคลายความเหงา ส่วนแนวทางในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุติดสังคม พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ควรให้คำแนะนำกับผู้สูงอายุติดสังคมในด้านของการดูแลตนเอง การตรวจสอบสุขภาพ การระมัดระวังการเกิดอุบัติเหตุ การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้แก่ผู้สูงอายุหรือมีอุปกรณ์ที่ช่วยไม่ให้ผู้สูงอายุเกิดอุบัติเหตุ ให้คำแนะนำในด้านของโภชนาการ และมีกิจกรรมหรือสวนสาธารณะภายในชุมชนเพื่อเป็นพื้นที่สำหรับออกกำลังกายให้แก่ผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: แนวทางการดูแลตนเอง, ผู้สูงอายุติดสังคม, จังหวัดขอนแก่น

© 2024 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

การสูงวัยของประชากรนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นทั่วโลกและเป็นประเด็นสำคัญที่รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ กำลังให้ความสนใจ ในขณะที่ประชากรทั่วโลกมีอัตราเพิ่มช้าลง จำนวนและสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในปี 2565 ทั่วทั้งโลกนั้นมีประชากรผู้สูงอายุจำนวน 1,109 ล้านคน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 14 ของประชากรโลก 8,000 ล้านคน หากเทียบกับการสูงวัยของประชากรในประเทศอาเซียนที่มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประเทศสิงคโปร์มีอัตราผู้สูงอายุสูงสุดในอาเซียน คิดเป็นร้อยละ 23 โดยประเทศไทยตามมาเป็นอันดับที่ 2 รองจากสิงคโปร์ คิดเป็นร้อยละ 19 ในปีพ.ศ. 2565 พบว่า ประเทศไทยมีประชากรในทะเบียนราษฎรของกระทรวงมหาดไทย 66 ล้านคน ในสัดส่วนนี้มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุอยู่ 13 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 19 ของประชากรทั้งหมด ในขณะที่ประชากรไทยมีอัตราการเพิ่มของจำนวนประชากรติดลบเนื่องจากประชากรลดลง แต่จำนวนประชากรของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่รวดเร็ว อาจคาดคะเนได้ว่าในอีก 20 ปีข้างหน้า ประชากรไทยจะลดลงจาก 66 ล้านคน เหลือเพียง 60 ล้านคน แต่ประชากรที่อายุ 60 ปีขึ้นไป จะเพิ่มจาก 13 ล้านคน เป็น 19 ล้านคน สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศว่า การที่ประเทศไทยมีจำนวนคนเกิดในปีพ.ศ. 2565 น้อยลงกว่า ปีพ.ศ. 2564 อาจเป็นสาเหตุมาจากการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของหนุ่มสาว ส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตอยู่เป็นโสดมากกว่าแต่งงาน ความต้องการมีบุตรลดลง เนื่องจากการมีบุตรต้องใช้ทุนทรัพย์อย่างมากมาย ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันที่อยู่ในยุคข้าวยากหมากแพง ค่าใช้จ่ายไม่สมดุลกับรายได้จึงทำให้ผู้คนนิยมอยู่เป็นโสดมากกว่าแต่งงานมีบุตร จึงทำให้จำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565)

ในปัจจุบันประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งในทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทั้งยังมีความก้าวหน้าในทางเทคโนโลยีทางด้านการแพทย์เพิ่มมากขึ้น ประกอบกันกับโครงสร้างประชากรของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ซึ่งโครงสร้างประชากรของผู้สูงอายุในประเทศไทยที่แนวโน้มเพิ่มสูงมากขึ้น ในขณะที่สังคมประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานกลับลดลง นอกจากนี้การเพิ่มขึ้นของสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยยังมีตัวที่ช่วยบ่งชี้ชัดเจนว่าประเทศไทยมีการก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงอายุ” (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565)

จังหวัดขอนแก่น เป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มากเป็นลำดับที่ 4 ของประเทศไทย ในปี 2566 มีจำนวนประชากรในจังหวัดขอนแก่นทั้งสิ้น 1,780,998 คน มีจำนวนผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 357,400 คน คิดเป็นร้อยละ 20.07 และในส่วนของอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่นนั้นมีจำนวนผู้สูงอายุในกลุ่มติดสังคมอยู่ 43,580 คน โดยผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคมถือว่าเป็นผู้สูงอายุที่ยังสามารถทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน สังคมได้ สามารถประกอบอาชีพได้สร้างรายได้ให้แก่ตนเอง ทำกิจกรรมร่วมกันกับครอบครัวได้ ส่วนใหญ่มักไม่มีโรคประจำตัวหรือมีเพียงไม่กี่โรค จากจำนวนผู้สูงอายุที่กล่าวมาถือว่าจังหวัดขอนแก่นนั้นก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ ในส่วนพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่ามีจำนวนผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 9,583 คน คิดเป็นร้อยละ 17.51 (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2566)

ดังนั้น การที่มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นจึงถือว่าเป็นการก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างเต็มรูปแบบ เพื่อให้การสูงวัยอย่างมีคุณภาพ สุขภาพถือเป็นปัจจัยหลักสำหรับผู้สูงอายุไม่ว่าจะเป็นทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ที่จะนำไปสู่การดำรงชีวิต และปฏิบัติกิจวัตรชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข ทางผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการดูแลตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้ได้ผลลัพธ์และแนวทางที่เหมาะสมนำมาปรับใช้กับผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดูแลตนเองทั้งด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อหาแนวทางในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยรายละเอียดของการดำเนินงาน ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ 1) ผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา จังหวัดขอนแก่น ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คน 2) สมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 5 คน 3) ผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 2 คน และ 4) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำตำบลในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 3 คน โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้การวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความเหมาะสมในการเก็บข้อมูลและภาษาที่ใช้ โดยเครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการ โดยนำประเด็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อค้นหาประเด็นปัญหาหรือความต้องการที่สอดคล้อง

การสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

- 1) นำแนวคิดทฤษฎี จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมมาพิจารณาการสร้างแนวทางการสัมภาษณ์ถึงโครงสร้าง
- 2) สร้างเครื่องมือและจัดพิมพ์แนวทางการสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปเก็บข้อมูล
- 3) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technic)
- 4) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์สรุปข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

- 1) จัดเตรียมเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์ ได้แก่ จัดทำแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Schedule) เพื่อทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 15 คน
- 2) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อเตรียมการสัมภาษณ์ให้ได้คำตอบที่ตรงประเด็นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ตลอดจนกระทั่งเตรียมเครื่องมือช่วยสัมภาษณ์ เช่น อุปกรณ์ช่วยบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์จากการสัมภาษณ์
- 3) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงขณะการสัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์และที่บันทึกเสียงไว้

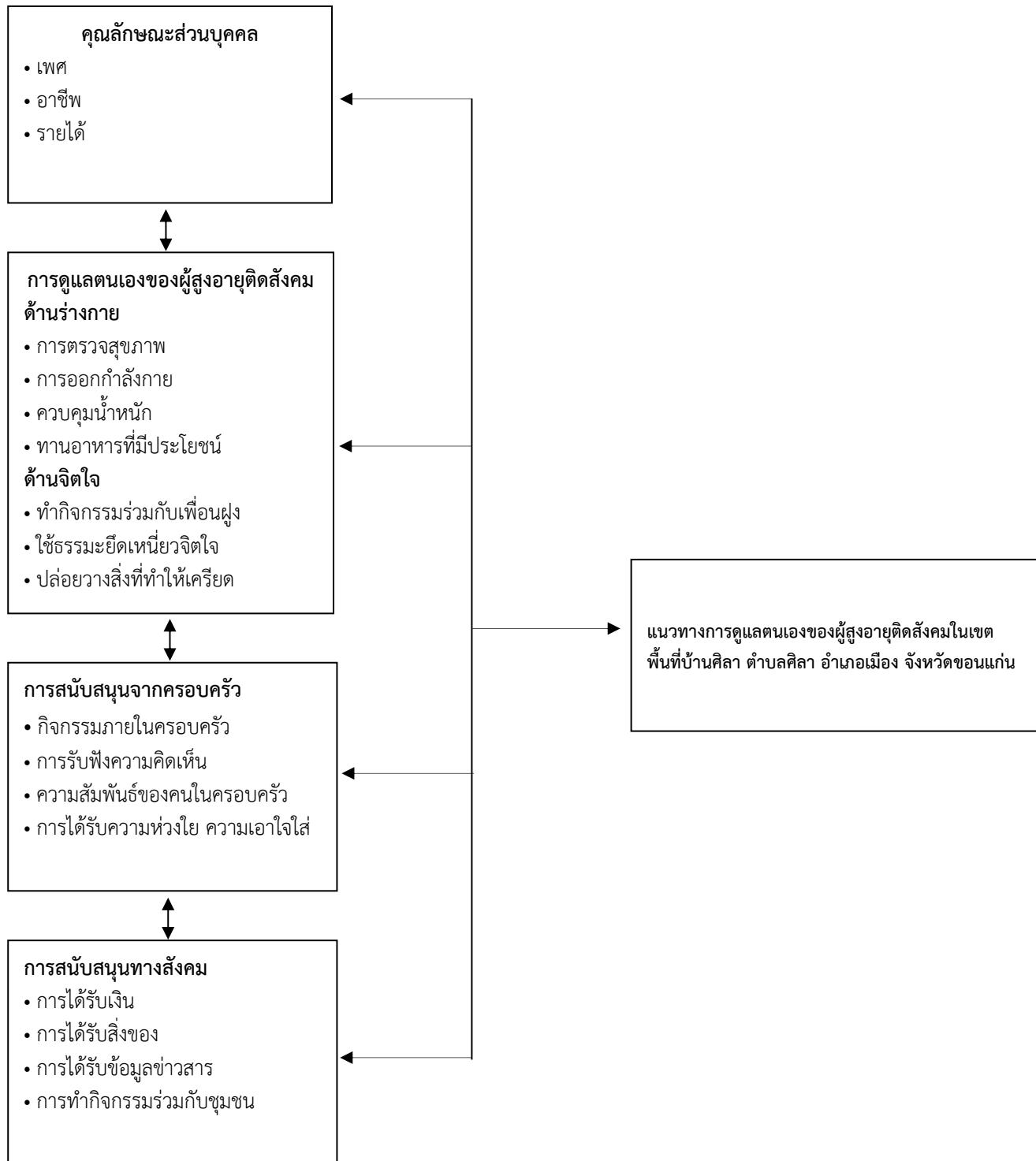
3.2 การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลในการเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากมีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม ผู้วิจัยได้กำหนดการพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมการวิจัยจากการยินยอมของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยขอความร่วมมือจากท่านในการให้ข้อมูลหรือตอบแบบสัมภาษณ์ ซึ่งท่านมีสิทธิ์จะตอบสัมภาษณ์หรือปฏิเสธ และระหว่างการสัมภาษณ์ท่านสามารถยกเลิกหรือไม่ตอบคำถามได้ โดยไม่มีข้อแม้ใด ๆ ข้อมูลที่ได้จากท่านทั้งหมดจะเก็บไว้เป็นความลับ และจะเสนอผลการวิจัยเป็นแบบภาพรวม ทั้งนี้ ในการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยจะไม่เปิดเผยชื่อผู้ให้ข้อมูล จะทำการใช้นามสมมุติแทนชื่อจริงของผู้ให้ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญของการวิจัย ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมนั้น มีความสมบูรณ์ ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์และสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. การดูแลตนเองทั้งด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

1.1 ด้านร่างกาย

สำหรับการศึกษาการดูแลตนเองทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ รับประทานให้ครบห้าหมู่ รับประทานอาหารครบ 3 มื้อ และตรงตามเวลา ออกกำลังกายด้วยการเดินรอบๆ ชุมชน ปั่นจักรยานรอบชุมชน ควบคุมน้ำหนักตัว ผู้สูงอายุติดสังคมที่ไม่มีโรคประจำตัวมีการไปตรวจสุขภาพอยู่ประจำ หากมีโรคประจำตัวมีการไปพบแพทย์ตามนัดอยู่เสมอ ตรวจสุขภาพประจำปี หลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดอุบัติเหตุกับตนเอง เพราะร่างกายของผู้สูงอายุนั้นไม่ได้มีการฟื้นตัวไวเหมือนกับวัยรุ่น การดูแลตนเองทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลาส่วนใหญ่มักพบว่าการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ เน้นรับประทานอาหารประเภทหนึ่ง ต้ม เป็นส่วนใหญ่ อาหารที่รับประทานส่วนใหญ่จะเป็นปลาหนึ่ง ผักหนึ่ง ต้ม ไม่ค่อยรับประทานอาหารประเภทผัดทอด ซึ่งถือเป็นการดูแลสุขภาพในทางด้านโภชนาการของตนเองควบคุมไปด้วย ผู้สูงอายุติดสังคมมักจะประกอบอาหารเอง เนื่องจากการที่ซื้ออาหารตามร้านทั่วไปนั้นมีความเสี่ยงที่จะพบผงชูรส หรือโซเดียมเยอะที่ไม่สามารถควบคุมได้จึงเน้นการประกอบอาหารทานเองมากกว่าซื้อมาบริโภค ผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลานั้นมีการดูแลตนเองทางด้านร่างกายที่เหมาะสม หากพบว่าตนเองมีอาการป่วย หรือรู้สึกไม่สบายตัวก็จะมีการไปตรวจสุขภาพอยู่เสมอ ในส่วนของการออกกำลังกาย ผู้สูงอายุติดสังคมนั้นจะมีการออกกำลังกายในบริเวณบ้านของตนเอง หรือภายในเขตของชุมชน การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ พบว่าผู้สูงอายุติดสังคมนั้นยังคงประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้โดยไม่ต้องอยู่ในภาวะพึ่งพิง ยังคงสามารถช่วยเหลือตนเองได้หรือเรียกว่า พญณพลัง (Active ageing)

“ออกกำลังกายทุกวัน แล้วกะหย่างยามเมื่อเช้ากะหย่าง ละกะปั่น จักรยานมาหาหมู่ หย่างออกกำลังกาย หย่างเถื่อละ 15 รอบ หย่างในซอย ”

(ออกกำลังกายทุกวัน แล้วก็เดินตอนเช้า ปั่นจักรยานมาหาเพื่อน เดินออกกำลังกายครั้งละ 15 รอบ เดินในซอย)

แม่สุ (นามสมมุติ)

ผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่ สัมภาษณ์ วันที่ 7 มีนาคม 2567

1.2 ด้านจิตใจ

สำหรับการศึกษาการดูแลตนเองทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา พบว่า ผู้สูงอายุติดสังคมนั้นมีวิธีการดูแลตนเองทางจิตใจของตนเอง คือ เวลาเศร้าหมอง หรือทุกข์ใจ ก็จะมีการออกมาทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนฝูง ออกมาระบายความเครียดให้เพื่อนฟัง หรือหางานอดิเรกทำ ฟังธรรมะ เพื่อให้จิตใจสงบ ผ่อนคลาย ฟังวิทยุ ฟังเพลงคลายความเหงา ส่วนใหญ่พบว่าผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลาส่วนใหญ่ไม่มีเรื่องเครียด หรือปัญหาภายในจิตใจ เพราะภายในชุมชนมีกิจกรรมสนับสนุนอยู่เสมอ เช่น งานบุญประจำปีของชุมชนจะมีการเชิญหรือประกาศให้ผู้สูงอายุไปร่วมกิจกรรม ภายในพื้นที่บ้านศิลามีกลุ่มหรือผู้สูงอายุเรียกว่า “คุ้ม” จะเป็นพื้นที่สาธารณะภายในชุมชนที่จัดตั้งไว้ให้เพื่อบุคคลในชุมชนมารวมกันทำกิจกรรมได้ มีหนังสือให้ผู้สูงอายุอ่าน เช่น หนังสือธรรมะในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการปล่อยวาง โดยใช้หลักของธรรมะมาช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลานั้นมีการรวมกลุ่มกันที่คุ้มของชุมชนเพื่อนำดอกไม้ที่ตนเองรับมานำมาร้อยรวมกันกับผู้สูงอายุติดสังคมคนอื่น ๆ เพื่อคลายความเหงาของตนเองเนื่องจากอยู่ที่บ้านคนเดียวอาจเกิดความเหงา แต่พอมาอยู่รวมกันกับเพื่อนทำให้มีความสุขเพลิดเพลินในการร้อยดอกไม้ ทั้งยังได้มีการระบายความเครียดร่วมกันถือว่าเป็นการปลดปล่อยความเครียดในอีกรูปแบบหนึ่ง หรือมีการรวมกลุ่มกันที่วัดประจำชุมชนเมื่อมีงานกิจกรรมต่าง ๆ จะเป็นการช่วยเหลือในส่วนที่ผู้สูงอายุติดสังคมนั้นยังสามารถทำได้บ้าง บางรายอาจเข้าโรงเรียนผู้สูงอายุเนื่องจากภายในโรงเรียนผู้สูงอายุมีกิจกรรมที่ช่วยผลักดันส่งเสริมการดูแลตนเองทางด้านจิตใจให้แก่ผู้สูงอายุติดสังคมนั้น

“เครียดกะหย่างมาหาหมุ่ มาระบายให้หมุ่ฟัง กะเซาเครียด มาว่าพื้นคน
กะเซาเครียด...”

(เครียดก็มาปรับทุกข์กับเพื่อน ก็หายเครียด มานินทาคนกับเพื่อนก็หาย)

แม่นิด (นามสมมุติ)

ผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา

สัมภาษณ์ วันที่ 7 มีนาคม 2567

1.3 ด้านการสนับสนุนจากครอบครัว

การสนับสนุนจากครอบครัวมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการที่ผู้สูงอายุ การให้กำลังใจและความเข้าใจในช่วงเวลาที่ผู้สูงอายุอาจเจอกับความเหงาหรือความเครียด สามารถช่วยเสริมสร้างความสุขและความมั่นคงใจได้ มีการสนับสนุนในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การช่วยในการทำความสะดวกสบาย การเตรียมอาหาร หรือการดูแลสุขภาพ มีการสนับสนุนทางการเงิน คือ การช่วยเหลือในเรื่องของการเงิน เช่น การจัดการเงินให้เหมาะสม หรือการช่วยในการจ่ายค่าใช้จ่ายที่จำเป็น การให้การสนับสนุนในการดูแลสุขภาพ ช่วยในการนำผู้สูงอายุไปรับการตรวจสุขภาพประจำ การพาผู้สูงอายุไปแพทย์ตามนัด พาผู้สูงอายุไปสถานพยาบาล คอยดูแลผู้สูงอายุไม่ให้เกิดอุบัติเหตุเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือให้การสนับสนุนในการดูแลสุขภาพโดยการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพการรับการสนับสนุนจากครอบครัวช่วยเสริมสร้างความสุขและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้โดยไม่ต้องรู้สึกเหงา โดดเดี่ยว ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้สึกทางครอบครัวนั้นให้การสนับสนุน ให้ความเคารพแก่ผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกทางตนเองนั้นยังสามารถมีชีวิตอยู่ด้วยความสุขและความสะดวกสบายได้อย่างมีคุณภาพ คุณค่า เป็นประโยชน์แก่ครอบครัวโดยไม่ทำให้ผู้สูงอายุนั้นรู้สึกทางตนเองนั้นเป็นผู้ที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง ทางครอบครัวสามารถให้คำแนะนำแก่ผู้สูงอายุในการดูแลสุขภาพตนเองทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ เพราะครอบครัวถือเป็นด่านแรกที่ผู้สูงอายุใกล้ชิดมากที่สุด

1.4 ด้านการสนับสนุนจากสังคม

การสนับสนุนทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุมีความสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีและสุขภาพที่แข็งแรง สนับสนุนผลักดันให้ผู้สูงอายุมาทำกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชน เช่น วัด โรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการส่งเสริมผู้สูงอายุทางด้านจิตใจ การช่วยเหลือในการเชื่อมโยงกับกลุ่มชุมชนหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความสุขในชีวิตประจำวัน การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีโอกาสที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในชุมชน เช่น การเข้าร่วมกลุ่มที่มีความสนใจเดียวกัน การเข้าโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลศิลาที่จัดให้มีการเรียนการสอนเพื่อสนับสนุนผู้สูงอายุในกลุ่มติดสังคม เนื่องจากภายในโรงเรียนจะมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การให้ความรู้ผู้สูงอายุในการเสริมสร้างอาชีพ การส่งเสริมผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุผู้อื่นภายในโรงเรียนผู้สูงอายุ ถือว่าเป็นการสร้างความสัมพันธ์ใหม่ ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุในผู้สูงอายุที่ต้องอยู่บ้านคนเดียว เมื่อไปโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นจะได้รับการสนับสนุนอย่างล้นหลาม ในการสนับสนุนทั้งการให้ความรู้ การสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนผู้สูงอายุในวัยใกล้เคียงกันทำให้ผู้สูงอายุนั้นคลายความเหงา ไม่มีภาวะเครียด ถือว่าเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคมนั้นมีสุขภาพจิตที่ดี ดังนั้น ส่งผลให้สุขภาพทางด้านร่างกายดีขึ้น เพราะหากจิตใจแจ่มใส ผู้สูงอายุไม่มีภาวะเศร้าหมองหากสุขภาพจิตดีย่อมส่งผลให้สุขภาพในทางด้านร่างกายดีไปตามกัน

2. แนวทางในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

2.1 ด้านร่างกาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ควรให้คำแนะนำกับผู้สูงอายุติดสังคมในด้านของการดูแลตนเอง และต้องมีการตรวจสุขภาพคัดกรองให้แก่ผู้สูงอายุติดสังคม เนื่องจากผู้สูงอายุร่างกายเปลี่ยนแปลงไปความกระฉับกระเฉงจะไม่เท่าวัยหนุ่มสาวควรมีการให้คำแนะนำกับผู้สูงอายุอย่างถูกต้อง ต้องให้ผู้สูงอายุมะเร็งระวังการเกิดอุบัติเหตุอยู่เสมอ ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้แก่ผู้สูงอายุอยู่เสมอ หรือมีอุปกรณ์ที่ช่วยไม่ให้ผู้สูงอายุเกิดอุบัติเหตุ เช่น การหกล้ม การลื่นล้ม ควรมีการให้คำแนะนำในด้านของ

โภชนาการแก่ผู้สูงอายุติดสังคม การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ให้ความรู้เกี่ยวกับประเภทอาหารที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำเขตพื้นที่ที่มีการเข้าไปให้คำแนะนำแก่ผู้สูงอายุ ติดตามผลอยู่เสมอ ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุติดสังคมในการดูแลตนเองทางด้านร่างกายอย่างถูกต้องและเหมาะสม แนะนำให้ผู้สูงอายุเคร่งครัดในด้านของโภชนาการการควบคุมปริมาณของเครื่องปรุง ลดการรับประทานหวาน มัน เค็ม เน้นรับประทานอาหารประเภทต้ม นึ่ง รับประทานผัก ผลไม้ หรือให้คำแนะนำการรับประทานให้ครบ 5 หมู่ เพื่อสุขภาพร่างกายที่ดีของผู้สูงอายุ ควรมีกิจกรรมหรือสวนสาธารณะภายในชุมชนเพื่อเป็นพื้นที่สำหรับออกกำลังกายให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ต้องมีการติดตาม สอบถามความต้องการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำเขตพื้นที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ เพิ่มแรงผลักดันให้ผู้สูงอายุติดสังคมใส่ใจในการดูแลสุขภาพ เริ่มมาออกกำลังกายเพื่อเพิ่มสมรรถภาพความแข็งแรงให้แก่ตัวของผู้สูงอายุเอง

“...แต่ก็กะออกกำลังกายได้อยู่ แต่เดี๋ยวนี้ออกไม่ได้แล้ว แม่ล้มขาลุยหักขาหักมาได้เดือนนึงแล้ว ก่อนขาหักกะฮ้อยดอกไม้ ซี่จักรยานไปสวน งานบ้าน กะเฮ็ดเบ็ดลุอย่างขันขาบหัก บาดหนิยามเฮ็ดเวียกกะให้ลูกเฮ็ดแทน”

(เมื่อก็ได้ออกกำลังกายอยู่ แต่เดี๋ยวนี้ออกไม่ได้แล้ว แม่หกล้มขาลุยหักขาหักมาได้เดือนนึงแล้ว ก่อนที่ขาจะหักก็รื้อดอกไม้ ซี่จักรยานไปสวน งานบ้านทำทุกอย่างถ้าขาไม่หัก เดียวนี้งานบ้านก็ให้ลูกทำแทน)

แม่น้อย (นามสมมุติ)

ผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา สัมภาษณ์ วันที่ 7 มีนาคม 2567

2.2 ด้านจิตใจ

ผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลาส่วนใหญ่พบว่าการดูแลตนเองทางด้านของจิตใจนั้นจะใช้วิธีการเมื่อมีความรู้สึกวุ่นวายตนเองจิตใจเศร้าหมองจะหางานอดิเรกที่ตนเองชอบทำ ออกมาพบเพื่อนฝูงเพื่อระบายความเครียด ปลดปล่อยวางสิ่งที่ตนเองไม่สบายใจนำหลักของธรรมะมาช่วยผ่อนคลายจิตใจ ยึดเหนี่ยวจิตใจไม่ให้ตนเองเศร้าหมองต่อปัญหาที่ทำให้ตนเองไม่สบายใจ ให้กำลังใจตนเอง ผู้สูงอายุติดสังคมเป็นผู้สูงอายุที่ยังมีเพื่อนฝูงเนื่องจากเข้าร่วมกิจกรรมของทางสังคม ชุมชนอยู่บ่อย ๆ ทำให้เมื่อมีปัญหาด้านจิตใจก็จะระบายปลดปล่อยให้กันฟัง จึงทำให้ไม่มีเรื่องเครียด หรือปัญหาทางด้านจิตใจ ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้คำแนะนำที่เหมาะสมในการดูแลตนเองทางด้านจิตใจแก่ผู้สูงอายุติดสังคม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำเขตพื้นที่ในชุมชนต้องมีการติดตาม สอบถามถึงสภาพจิตใจของผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคมเพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลามีภาวะเศร้าหมอง หดหู่ หรือหากผู้สูงอายุมีปัญหาทางด้านจิตใจควรให้คำแนะนำแก่ผู้สูงอายุในการหากิจกรรม หรือหาวิธีร่วมกับผู้สูงอายุในการแก้ไขถึงปัญหาที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกไม่สบายใจ เศร้าหมอง

2.3 การสนับสนุนจากครอบครัว

การรับการสนับสนุนจากครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากมีผลต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ ทำให้ผู้สูงอายุติดสังคมได้แนวทางในการดูแลตนเองที่เหมาะสม เช่น การได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว การพาผู้สูงอายุไปพบหมอ ป้องกันไม่ให้ผู้สูงอายุเกิดอุบัติเหตุเล็ก ๆ น้อย ๆ เพราะผู้สูงอายุหากเกิดอุบัติเหตุถึงแม้จะเพียงแค่เล็กน้อยแต่อาจทำให้เกิดแผล หรือกระดูกหักได้หากไม่ระมัดระวัง การควบคุมปริมาณด้านโภชนาการ การทำอาหารร่วมกัน การร่วมทำกิจกรรมร่วมกันกับครอบครัว ทำงานบ้าน เคารพและให้เกียรติ รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ แบ่งปันหน้าที่ภายในบ้าน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันและเสริมสร้างความแน่นแฟ้นภายในครอบครัวของผู้สูงอายุ และยังทำให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้สึกในการได้รับการยอมรับจากครอบครัวทำให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกด้อยค่าตนเอง และยังรู้สึกได้ถึงการเป็นผู้สูงอายุที่ยังมีคุณพล้งในการช่วยเหลือสังคม ชุมชน กิจกรรมทั้งภายในครอบครัวได้

“ส่วนยายเนี่ยบางวันอากาศร้อนก็เลยไม่ให้ออกมา กลัวเป็น เพราะอากาศร้อนคนแก่วิญน่ายเนาะ”

ครอบครัวของผู้สูงอายุติดสังคม
สัมภาษณ์ วันที่ 8 มีนาคม 2567

2.4 ด้านการสนับสนุนทางสังคม

การได้รับการสนับสนุนจากทางสังคมที่เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ผู้สูงอายุติดสังคมได้รับการสนับสนุนในด้านของการมีกิจกรรมทางสังคมภายในชุมชน โดยที่ผู้สูงอายุติดสังคมเองเป็นผู้สูงอายุที่ยังสามารถดำเนินชีวิตประจำวันประกอบอาชีพได้ ภายในชุมชนบ้านศิลาส่วนใหญ่จะมีการประกอบอาชีพร้อยดอกไม้ ซึ่งมีพื้นที่ภายในชุมชนที่ให้การสนับสนุนแก่ผู้สูงอายุในการมารวมกลุ่มร้อยดอกไม้ เพื่อให้ผู้สูงอายุติดสังคมมีพื้นที่ในการประกอบกิจกรรมหรือร่วมกันสร้างอาชีพ หรือเรียกว่าคุ้ม นอกจากนี้จะมีพื้นที่สาธารณะภายในชุมชนแล้ว ในส่วนของเทศบาลนั้นยังมีโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ศิลาซึ่งมีกิจกรรมทั้งในทางด้านของวิชาการ การส่งเสริมอาชีพ กิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุนั้นรู้สึกไม่เหงาจากการที่บางรายอาจลดบทบาทจากการที่ตนเองเคยเป็นผู้นำของครอบครัว หรือการที่อยู่บ้านคนเดียวในเวลาที่สมาชิกภายในครอบครัวไปทำงานเป็นสถานที่ที่จะสนับสนุนให้ผู้สูงอายุนั้นได้ความรู้ ทักษะต่าง ๆ รวมไปถึงกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุคลายความเครียด สร้างเครือข่ายสังคมที่เข้มแข็งและช่วยเสริมสร้างความรู้สึกร่วมของการเชื่อมโยงกับชุมชน ผู้สูงอายุควรมีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมสังคมและกิจกรรมชุมชนต่างๆ เพื่อรักษาความสัมพันธ์และความรู้สึกของความเชื่อมั่นในตนเอง

“บางทีก็ร่วมกับเทศบาล เคื่อก็คงออกมาเยี่ยม เคื่อก็คงมีมาถามความต้องการว่าผู้สูงอายุจะต้องการความช่วยเหลืออะไร”

แม่เจียบ (นามสมมุติ)

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำเขตพื้นที่บ้านศิลา

อภิปรายผล

การดูแลตนเองทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า การดูแลตนเองทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ รับประทานอาหารตรงตามเวลา ควบคุมปริมาณอาหาร ออกกำลังกายทุกวัน หรือตามที่ตนสะดวกโดยการเดินรอบๆ ชุมชนหรือปั่นจักรยาน พบแพทย์ตามนัดอยู่เสมอ มีการตรวจสุขภาพประจำปีในทุก ๆ ปี ในการดูแลตนเองทางด้านจิตใจมีการระบายความเครียดให้เพื่อนที่เป็นวัยผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคมด้วยกัน ฟังธรรมและใช้หลักของธรรมะยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำกิจกรรมที่ตนเองชอบเพื่อคลายความเหงา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปราณี อินธิยะ (2565) ที่ได้ทำการศึกษาแนวทางการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุติดบ้านของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บ้านวังดิน ตำบลลิ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน พบว่า การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุติดบ้าน ให้ความสำคัญในเรื่องของการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพของตนเอง การฟังธรรมะเพื่อผ่อนคลายทางอารมณ์ รวมไปถึงการทำงานอดิเรกอื่น ๆ เช่น ปลูกผักรอบ ๆ บ้าน เทำที่สามารถทำได้

แนวทางในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่าผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีแนวทางในการดูแลตนเองที่เหมาะสมเกิดจากการสนับสนุนจากทางครอบครัวที่ให้การดูแลเอาใจใส่ ให้ความอบอุ่นแก่ผู้สูงอายุ ในส่วนของการสนับสนุนจากทางสังคมเองก็มีส่วนทำให้ผู้สูงอายุนั้นมีแนวทางในการดูแลตนเองที่เหมาะสมเช่นกัน คือ มีการส่งเสริมการตรวจสุขภาพร่างกาย การออกกำลังกาย การสอบถามถึงสภาวะจิตใจของผู้สูงอายุซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ มินตรา สารรักษ์ และคณะ (2563) ที่ได้ทำการศึกษาสภาวะสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ ตำบลคำขวาง อำเภอรินคำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการดูแลและให้คำแนะนำในการส่งเสริมสุขภาพในทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมไปถึงการป้องกันโรคต่าง ๆ โดยเฉพาะโรคไม่ติดต่อเรื้อรังอย่างต่อเนื่อง โดยมีผลการศึกษาจากพฤติกรรมสุขภาพ 6 ด้าน คือ ด้านที่ควรได้รับการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพให้เหมาะสม ได้แก่ ด้านการจัดการกับความเครียด และด้านการมีกิจกรรมทางด้านร่างกาย การส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ควรดำเนินการ คือ การจัดโปรแกรมให้ความรู้ด้าน

สุขภาพ ได้แก่ ด้านโภชนาการ การมีกิจกรรมทางกาย การออกกำลังกาย การจัดการความเครียด และการส่งเสริมกิจกรรมยามว่างที่เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้สูงอายุ เป็นต้น การส่งเสริมภาวะสุขภาพทั้งกาย จิตใจ และพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ ควรเน้นการสนับสนุนที่มาจากทางครอบครัว สร้างครอบครัวที่มีความสุข มีการจัดกิจกรรมที่ผ่อนคลายจิตใจ โดยมีครอบครัวเป็นแกนนำ เมื่อจิตเป็นสุขและเข้มแข็งก็สามารถนำไปสู่การมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีและมีคุณภาพที่ดีต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการดูแลตนเองทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุติดสังคม และความแตกต่างในพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุติดสังคมที่มีปัจจัยสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ตลอดจนครอบครัวและชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลผู้สูงอายุติดสังคมร่วมกันช่วยส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการดูแลตนเองของผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จึงทำให้ได้ผลลัพธ์และแนวทางที่เหมาะสมนำมาปรับใช้กับผู้สูงอายุ นำไปสู่การดำรงชีวิต และปฏิบัติกิจวัตรชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

สรุปผลการวิจัย

การดูแลตนเองทางด้านร่างกาย พบว่า มีการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ เน้นรับประทานอาหารประเภทหนึ่ง ต้ม เป็นส่วนใหญ่ อาหารที่รับประทานส่วนใหญ่จะเป็นปลาหนึ่ง ผักหนึ่ง ต้ม ไม่ค่อยรับประทานอาหารประเภทผัดทอด ซึ่งถือเป็นการดูแลสุขภาพในทางด้านโภชนาการของตนเองควบคู่ไปด้วย ผู้สูงอายุติดสังคมมักจะประกอบอาหารรับประทานเอง หากพบว่าตนเองมีอาการป่วย หรือรู้สึกไม่สบายตัวก็จะมีการไปตรวจสุขภาพอยู่เสมอ สำหรับการศึกษาดูแลตนเองทางด้านจิตใจ พบว่า มีการออกมาทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนหรือทางานอดิเรกทำ ฟังธรรมะ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลานั้นมีการรวมกลุ่มกันที่คุ้มของชุมชนเพื่อนำดอกไม้ที่ตนเองรับมานำมาร้อยร่วมกันกับผู้สูงอายุติดสังคมคนอื่น ๆ เพื่อคลายความเหงาของตนเอง

แนวทางในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ควรให้คำแนะนำกับผู้สูงอายุติดสังคมในด้านของการดูแลตนเอง และต้องมีการตรวจสุขภาพคัดกรองให้แก่ผู้สูงอายุติดสังคม ควรมีการให้คำแนะนำกับผู้สูงอายุอย่างถูกต้อง ต้องให้ผู้สูงอายุระมัดระวังการเกิดอุบัติเหตุอยู่เสมอ ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้แก่ผู้สูงอายุอยู่เสมอ หรือมีอุปกรณ์ที่ช่วยไม่ให้ผู้สูงอายุเกิดอุบัติเหตุ เช่น การหกล้ม การลื่นล้ม ควรมีการให้คำแนะนำในด้านของโภชนาการแก่ผู้สูงอายุติดสังคม ซึ่งการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากมีผลต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ ทำให้ผู้สูงอายุติดสังคมได้แนวทางในการดูแลตนเองที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานรัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำนโยบายในด้านของสวัสดิการของสังคมมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม เช่น การส่งเสริมในสิทธิของการรักษาพยาบาล การรับบริการกองทุนส่งเสริมสวัสดิการเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ การรับบริการลดค่ารักษาพยาบาลแก่ผู้สูงอายุที่รายได้มั่นคง เป็นต้น

1.2 หน่วยงานทางภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพส่วนตำบล ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคมให้มีการเข้ารับบริการตรวจสุขภาพในทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจเพื่อเป็นการหาแนวทางในการป้องกันไม่ให้ผู้สูงอายุมีปัญหาด้านร่างกายและจิตใจ

1.3 เทศบาลส่วนตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล รวมไปถึงผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขภายในเขตพื้นที่ควรมีการสนับสนุนให้ครอบครัวของผู้สูงอายุติดสังคมควรให้ความสนใจ ดูแลผู้สูงอายุอย่างใกล้ชิด เพื่อส่งเสริมความอบอุ่นและการให้ความยอมรับแก่ผู้สูงอายุ

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่ม นอกเหนือจากกลุ่มติดสังคมในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกายจิตใจในเขตพื้นที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2565). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2565*. กรุงเทพฯ: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ปราณี อินทียะ. (2565). *แนวทางการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุติดบ้านของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) บ้านวังดิน ตำบลสี อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน*. (พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- มินตรา สาระรักษ์, จิตติรัช งานฉมั่ง และ นันทยา กระสวยทอง. (2563). *ภาวะสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุตำบลคำขวางอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี*. *ศรีนครินทร์เวชสาร*, 36(2), 157-165.
- สำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง. (2566). *สถิติประชากรทางทะเบียนราษฎรรายเดือน*. สืบค้น 28 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage>.

Managing the Grassroots Economy Towards the Center of the Mekong River Basin in the Upper Northeastern Region

Boonpeng Sittivongsa^{1*} and Kraisorn Dessimma¹

¹ Northeastern University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: boonpeng.sit@neu.ac.th

ABSTRACT

This research aims to study (1) the management of the grassroots economy towards the center of the Mekong River Basin, (2) the factors affecting the management of the grassroots economy towards the center of the Mekong River Basin, and (3) the management approach of the grassroots economy towards the center of the Mekong River Basin in the upper northeastern region. This study is mixed-method research. The instruments used to collect data include questionnaires and interviews. The statistics used for data analysis include means, standard deviations, multiple regression analysis, and descriptive analysis. The results of the study found that the management of the local economy in the Mekong River Basin is at a moderate level overall, ranked from most to least as follows: cooperation, In terms of volunteer behavior and promotion and development, respectively. Factors affecting the management of the grassroots economy to the center of the Mekong River Basin, including human resource development (X4), information technology (X3), and management (X1), with coefficients of predictors in the raw scores (b) equal to .425, .278, and .044, respectively. The management guidelines for the grassroots economy to the center of the Mekong River Basin found that (1) there should be after-sales service, (2) there should be buildings or groups of buildings that develop mixed-use areas and shopping malls, (3) products sold in shopping malls should be modern, (4) there should be the introduction of technology that takes into account the impact on the environment systematically, (5) create public participation, public relations for trade that investors come to develop the city throughout the development, focusing on supporting tourism in the management of trade, investment, and tourism effectively.

Keywords: Grassroots Economy Management Services, Mekong River Basin Center, Upper Northeastern Region

การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

บุญเพ็ง สิทธิวงษา^{1*} และ ไกรสร เดชลิ้มมา¹

¹ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: boonpeng.sit@neu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง และ (3) แนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า 1) การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านความร่วมมือ ด้านพฤติกรรมจิตอาสาและด้านการส่งเสริมและพัฒนา ตามลำดับ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร (X4) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (X3) และด้านการบริหารจัดการ (X1) มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .425 .278 และ .044 ตามลำดับ และ 3) แนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง พบว่า (1) ควรมีการบริการการค้าหลังการขาย (2) ควรมีอาคารหรือกลุ่มของอาคารที่มีการพัฒนาพื้นที่แบบมิกซ์ยูสและพื้นที่ศูนย์การค้า (3) ผลผลิตที่ขายในศูนย์การค้าควรมีความทันสมัย (4) ควรมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ (5) สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนมีการประชาสัมพันธ์การค้าที่นักลงทุนเข้ามาพัฒนาเมือง ตลอดจนการพัฒนาการมุ่งเน้นการสนับสนุนการท่องเที่ยวในการบริหารจัดการการค้าการลงทุนการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานราก, ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

© 2024 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

ประเทศไทยมีการพัฒนาในรูปแบบของการผูกพันเป็นลูกโซ่ รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจึงเป็นความคาดหวังความพยายามของรัฐบาลในการที่จะคิดหาวิธีจัดการแก้ไขอย่างถูกต้องและมีความยั่งยืนหรือเป็นการสร้าง “ความมั่นคง มั่งคั่ง ที่ยั่งยืน” ในระดับชุมชนฐานรากที่มีความต้องการของการตอบสนองจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีมาอย่างยาวนาน และเป็นการเชื่อมโยงของการบริหารจัดการของภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในสังคมปัจจุบันอย่างชัดเจน (ทวีป บุตรโพธิ์, 2560) ที่ผ่านมามีปัญหาด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความยากจนและความเหลื่อมล้ำโดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรและแรงงานทั่วไป ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำและไม่มั่นคง โดยในปี 2566 กลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำที่สุดคิดเป็นร้อยละ 40 ของ ประชากรทั้งประเทศ และในกลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำที่สุดนี้ มีประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและแรงงานทั่วไปคิดเป็น สัดส่วนร้อยละ 65.5 และอาชีพอิสระร้อยละ 25 ที่มีรายได้ต่ำที่สุด การบริหารประเทศเป็นการอาศัยวิถีตามนโยบายรัฐบาลในการขับเคลื่อนประเทศโดยใช้กลไกของประชารัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและให้มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นชุมชนพึ่งตนเองได้ โดยมีเป้าหมายทำให้ประเทศชาติมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ด้วยการใช้พลังประชารัฐในระดับกลางและระดับพื้นที่ภายใต้ความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2560)

การขับเคลื่อนแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) ประเด็นโครงสร้างพื้นฐานด้านเศรษฐกิจฐานรากและระบบดิจิทัลถือเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญประการหนึ่งในการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เนื่องจากจะช่วยให้เกิดการพัฒนาย่อยจากฐานทรัพยากรและกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ซึ่งจะกระตุ้นให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในส่วนภูมิภาค ทั้งนี้ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับความท้าทายในการพัฒนาทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศที่ส่งผลต่อการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเพื่อรองรับและสนับสนุนการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศในด้านต่าง ๆ โครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจฐานรากและระบบดิจิทัลภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) จะเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขัน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากและผลิตภาพของภาคการผลิตและบริการให้เป็นประเทศที่มีรายได้สูงที่มีความสามารถในการแข่งขัน นอกจากนี้ในยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย 4.0 ที่มุ่งเน้นการพัฒนารอบด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ คมนาคม สังคม เป็นต้น (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2552)

เขตพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากกลุ่มแม่น้ำโขง จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2559 เพื่อสร้างสมดุลในแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการ ทั้งในเชิงพื้นที่ เชิงเวลา ฤดูกาล และรูปแบบ ครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัด ประกอบด้วย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม และมุกดาหาร นอกจากนี้การขยายตัวของภาคการท่องเที่ยวในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเป็นการขยายตัวแบบไม่สมดุลและไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของการกระจายการท่องเที่ยวเกิดขึ้น (โครงการศึกษาวิจัยพลวัต, 2564) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวหลักในพื้นที่ 4 จังหวัด ประกอบด้วย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม และมุกดาหาร ซึ่งก่อให้เกิดการอุปโภคและบริโภค การจัดซื้อของฝาก ผลิตภัณฑ์เศรษฐกิจฐานรากในชุมชน ที่มีความดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะชาวต่างประเทศและภายในประเทศ ที่ส่งผลต่อความต้องการอย่างมากในการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงทางภูมิศาสตร์อีสานสู่สากลในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 4 จังหวัด อย่างรอบด้านและมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการ คือ กระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์กรจากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ หรือเป็นกระบวนการออกแบบและรักษาสภาพแวดล้อมที่บุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีความสำคัญคือการแสวงหาวิธีการทำงานที่ดีที่สุด ทำให้การใช้ทรัพยากรในองค์กรมีความคุ้มค่าและเกิดประสิทธิผล ช่วยให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ด้วยความสำคัญนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และความมั่นคงทางภูมิศาสตร์ในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านในการส่งเสริมและพัฒนาในทุกมิติ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยรายละเอียดของการดำเนินงาน ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1.1 เชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปในเขตพื้นที่จังหวัดหนองคาย, จังหวัดบึงกาฬ, จังหวัดนครพนม, และจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 2,242,085 คน (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด, 2567) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปในเขตพื้นที่จังหวัดหนองคาย, จังหวัดบึงกาฬ, จังหวัดนครพนม, และจังหวัดมุกดาหาร ที่ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เป็นการสุ่มตัวอย่างจากประชากรที่มีจำนวนมาก มีความแตกต่างกันระหว่างหน่วยสุ่มที่สามารถจำแนกออกเป็นชั้นภูมิ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความครบถ้วนครอบคลุม และคำนวณหาจำนวนตัวอย่างตามสูตรทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่จังหวัดหนองคาย, จังหวัดบึงกาฬ, จังหวัดนครพนม, และจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 400 คน โดยแบ่งสัดส่วนออกเป็นรายจังหวัดดังนี้ จังหวัดหนองคาย เก็บตัวอย่างจำนวน 90 ชุด จังหวัดบึงกาฬ เก็บตัวอย่างจำนวน 80 ชุด จังหวัดนครพนม เก็บตัวอย่างจำนวน 170 ชุด และจังหวัดมุกดาหาร เก็บตัวอย่างจำนวน 60 ชุด (กัลยา วาณิชยปัญญา, 2560)

1.2 เชิงคุณภาพ

ประชากรกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง พิจารณาคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สามารถให้ข้อมูลองค์ความรู้ ความเป็นมา สภาพปัจจุบันและแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 4 คน ตัวแทนหน่วยงานท้องถิ่น จำนวน 4 คน และตัวแทนภาคเอกชน จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นโดยการศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการศึกษาตามกรอบแนวคิดของตัวแปรต้นและตัวแปรตามของการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน เป็นคำถามประเภทสัมภาษณ์เชิงลึกในภาคสนาม

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ที่สร้างขึ้นโดยการศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการศึกษาตามกรอบแนวคิดของตัวแปรตามของแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยแบ่งออกเป็น 1 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน เป็นคำถามประเภทสัมภาษณ์เชิงลึกในภาคสนาม

3. การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ

3.1 การสร้างเครื่องมือเชิงปริมาณที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1. ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการสร้างแบบสอบถาม 2. กำหนดขอบเขตของคำถาม และโครงสร้างของ

แบบสอบถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิด การวิจัย นำเสนอที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบปรับปรุง แก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ 3. นำแบบสอบถามฉบับร่างที่แก้ไขปรับปรุงแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง 4. การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่แก้ไข และผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วไปทำการทดสอบ จำนวน 40 คน กับประชากรที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำมาทดสอบความเชื่อมั่นทั้งฉบับโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ที่ระดับ .862 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงสมบูรณ์แล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดต่อไป

3.2 การสร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้ (1) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมวิเคราะห์เป็นข้อมูลคำถามเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบในเรื่องเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (2) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาวางโครงสร้างแบบสัมภาษณ์โดย กำหนดขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามกรอบแนวคิดของการวิจัย และขอคำแนะนำจากที่ปรึกษา เพื่อความสมบูรณ์ในประเด็น และเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์ยิ่งขึ้น (3) ผู้วิจัย และคณะได้ร่วมการพัฒนแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยยิ่งขึ้น และใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและข้อเท็จจริง ที่จะนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ในลำดับต่อไป (4) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างแล้วนำเสนอให้ที่ปรึกษา และนำไปปฏิบัติในภาคสนามต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หลังจากนั้นรวบรวมแบบสอบถามมาตรวจให้คะแนน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยประสานงาน เพื่อขออนุญาตกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทางโทรศัพท์ แล้วเดินทางไปตามวันเวลาที่นัดหมาย ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยแนะนำตนเอง สร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยกับผู้ถูกสัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ แล้วดำเนินการสัมภาษณ์พูดคุยอย่างเป็นกันเองตามแนวทางการสัมภาษณ์ที่วางไว้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้แสดงทัศนะของตนเองอย่างเต็มที่ โดยเป็นรายบุคคล เป็นจำนวน 10 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและข้อเท็จจริง ที่จะนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ในลำดับต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

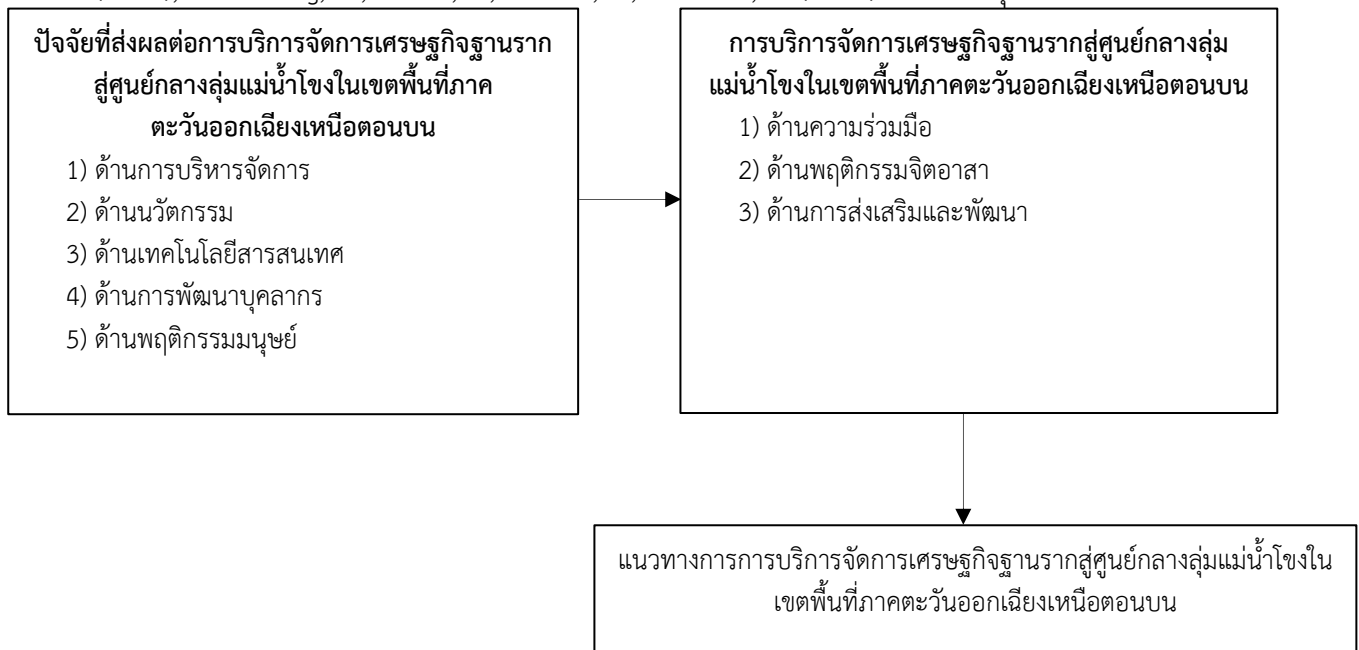
5.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน วิเคราะห์โดยการนำเสนอเป็นตารางใช้สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประกอบการอภิปรายผล

5.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยใช้วิธีการคัดเลือกตัวแปรแบบเป็นลำดับขั้น ประกอบการอภิปรายผล

5.3 วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (1) ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยคัดเลือก และจำแนกข้อมูล จัดระเบียบข้อมูล ให้เป็นระบบ จัดทำบรรณานุกรมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อมูลไปเขียนเป็น รายงานตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย (2) การวิเคราะห์ เอกสาร หนังสือ ตำรา โดยการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาเป็นกรอบแนวคิด ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยใช้การสรุปความ การตีความ และนำเสนอ ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยใช้แนวคิดหรือทฤษฎีของ พิทยา บวรวัฒนา (2556) Herkema (2003) Lemon and Sahota (2003) วันเพ็ญ ศรีแก้ว (2552), Armstrong, G., Adam, S., Denize, S., & Kotler, P. (2014) สามารถสรุปกรอบแนวคิดดัง ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ระดับการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ตารางที่ 1 ระดับการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขง	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านความร่วมมือ	3.07	0.17	ปานกลาง
ด้านพฤติกรรมจิตอาสา	3.05	0.45	ปานกลาง
ด้านการส่งเสริมและพัฒนา	3.00	0.43	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	3.04	0.31	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$, S.D. = 0.31) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านความร่วมมือ ($\bar{X} = 3.07$ S.D.=0.17) ด้านพฤติกรรมจิตอาสา ($\bar{X} = 3.05$, S.D. = 0.45) และด้านการส่งเสริมและพัฒนา ($\bar{X} = 3.00$, S.D.=.43) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ลำดับตัวแปรที่รับการคัดเลือก	B	S.E.	Beta	t	P-value	Collinearity Statistics	
						Tolerance	VIF
ค่าคงที่	.820	.135		-6.088	.000	-1.085	-.555
ด้านการบริหารจัดการ X_1	.044	.032	.041	1.445	.000*	-.017	.110
ด้านนวัตกรรม X_2	-.236	.068	-.859	-3.462	.427	-.370	-.102
ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ X_3	.278	.077	.330	4.517	.000*	.196	.499
ด้านการพัฒนาบุคลากร X_4	.425	.117	.749	6.229	.000*	.500	.961
ด้านพฤติกรรมมนุษย์ X_5	.451	.562	.781	5.478	.375	.531	.692

$SE_{Est} = \pm .03488$ $R = 0.979$; $R^2 = 0.959$; $Adj. R^2 = 0.959$; $F = 1847.932$; $p\text{-value} = 0.01$

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร (X_4) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (X_3) และด้านการบริหารจัดการ (X_1) มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .425 .278 และ .044 ตามลำดับ และปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ ด้านนวัตกรรม (X_2) และด้านพฤติกรรมมนุษย์ (X_5) ตามลำดับ

3. แนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ควรมีการบริการการค้าหลังการขาย มีการสร้างความคุ้นเคย ความสนใจมีอาคารหรือกลุ่มของอาคารที่มีการพัฒนาพื้นที่แบบมิกซ์ยูสและพื้นที่ศูนย์การค้า ผลลัพธ์ที่ขายในศูนย์การค้าที่มีความทันสมัย ในการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนมีการประชาสัมพันธ์การค้าที่นักลงทุนเข้ามาพัฒนาเมืองตลอดการพัฒนาการมุ่งเน้นการสนับสนุนการท่องเที่ยวในการบริหารจัดการค้าการลงทุนการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านความร่วมมือ ด้านพฤติกรรมจิตอาสา และด้านการส่งเสริมและพัฒนา ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงยังไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้เท่าที่ควรเป็น ซึ่งไม่สอดคล้องกับ ปณณวิทย์ แสงหล้า และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาองค์ความรู้เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนเพื่อความยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่จะนำไปสู่การยกระดับชุมชนนวัตกรรม ในด้านการจัดการความรู้ คือ การระดมความคิด การสร้างและการแสวงหาความรู้การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ และการประมวลผลกลับกรองความรู้ ถือเป็นกระบวนการเตรียมความพร้อม ส่วนด้านการพัฒนาทักษะ โดยจะให้ความสำคัญการค้นหาจุดอ่อนของสมาชิกเพื่อนำไปวางแผนพัฒนาทักษะนำไปสู่การลงมือปฏิบัติที่มีความสอดคล้องกับการดำเนินกิจกรรมและนำมาประเมินผล

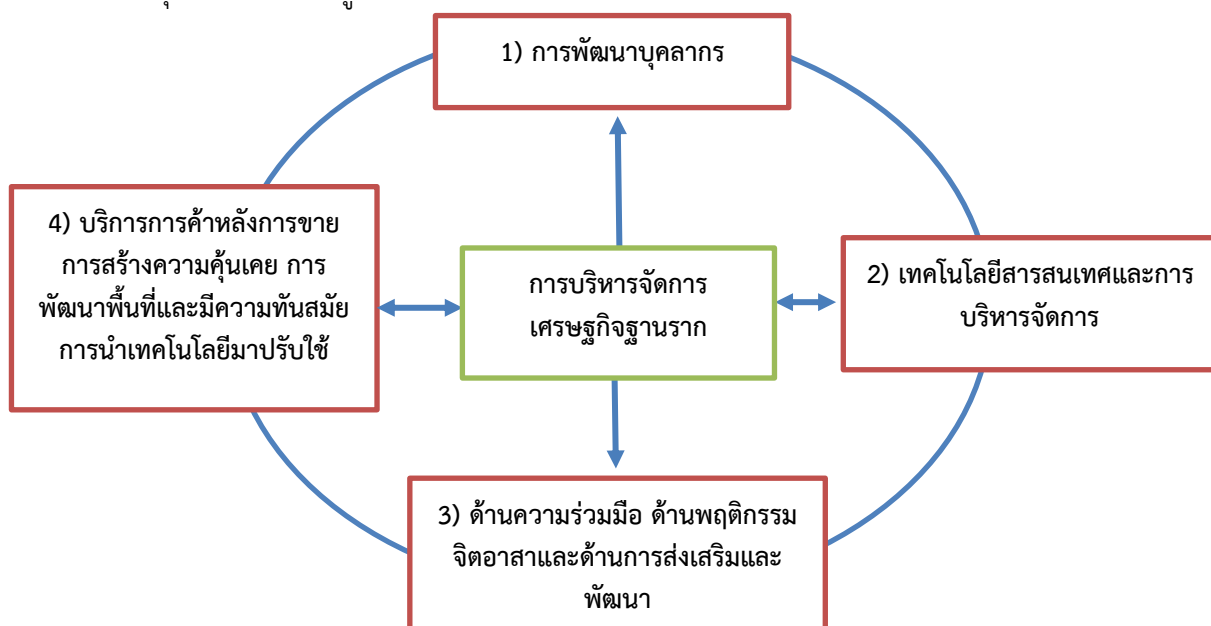
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร (X_4) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (X_3) และด้านการบริหารจัดการ

(X1) มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .425 .278 และ .044 ตามลำดับ และปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ ด้านนวัตกรรม (X2) และด้านพฤติกรรมมนุษย์ (X5) ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงยังไม่ส่งผลเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับ บุหงา ชัยสุวรรณ และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดนภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า องค์ประกอบด้านธรรมชาติ คน สังคม การเมือง/นโยบาย การค้า การค้า โครงสร้างพื้นฐาน ศิลปวัฒนธรรม การเงิน และการสื่อสาร เป็นปัจจัยที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ของทุกชุมชน ในขณะที่ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยด้านการเมือง/นโยบายการค้า ด้านการค้าและการสื่อสาร มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็งและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ในขณะที่ปัจจัยด้านการเงินมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงลบต่อระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน

แนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า ควรมีการบริการการค้าหลังการขาย มีการสร้างความคุ้นเคย ความสนใจมีอาคารหรือกลุ่มของอาคารที่มีการพัฒนาพื้นที่แบบมิกซ์ยูสและพื้นที่ศูนย์การค้า ผลิตภัณฑ์ที่ขายในศูนย์การค้าที่มีความทันสมัย ในการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนมีการประชาสัมพันธ์การค้าที่นักลงทุนเข้ามาพัฒนาเมืองตลอดการพัฒนาการมุ่งเน้นการสนับสนุนการท่องเที่ยวในการบริหารจัดการการค้าการลงทุนการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ สมเกียรติ สุทธินิรากร (2562) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาโมเดลนวัตกรรมการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์มูลค่าของผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การสร้างสรรค์มูลค่าในผลิตภัณฑ์ยังมีข้อจำกัดเรื่องการค้าเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแฝงในสินค้าอย่างเป็นรูปธรรม ความรู้ส่วนใหญ่ยังอยู่ที่ตัวบุคคล ซึ่งสามารถสื่อสารเมื่อมีการจำหน่ายสินค้าในเทศกาลต่าง ๆ จุดเด่นของผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน คือ ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสิ่งที่ทำให้การประกอบการประสบความสำเร็จ คือ คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการและการมีประสบการณ์ทางการตลาดของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานราก คือการพัฒนาบุคลากร เทคโนโลยีสารสนเทศและการบริหารจัดการ การบริการจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง ด้านความร่วมมือ ด้านพฤติกรรมจิตอาสาและด้านการส่งเสริมและพัฒนา โดยมีการบริการการค้าหลังการขาย มีการสร้างความคุ้นเคย มีการพัฒนาพื้นที่แบบมิกซ์ยูสและพื้นที่ที่มีความทันสมัย มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้

สรุปผลการวิจัย

การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง ได้แก่ ด้านความร่วมมือ ด้านพฤติกรรมจิตอาสา และด้านการส่งเสริมและพัฒนา ตามลำดับ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริการจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการบริหารจัดการ และควรมีการบริการการค้าหลังการขาย มีการสร้างความคุ้นเคย ความสนใจมีอาคารหรือกลุ่มของอาคารที่มีการพัฒนาพื้นที่แบบมิกซ์ยูสและพื้นที่ศูนย์การค้าผลิตภัณฑ์ที่ขายในศูนย์การค้าที่มีความทันสมัย ตลอดจนการพัฒนาการมุ่งเน้นการสนับสนุนการท่องเที่ยวในการบริหารจัดการการค้าการลงทุนการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

สามารถนำไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยใช้เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ แนวทางการพัฒนากลยุทธ์ กิจกรรมต่าง ๆ ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ให้ภาคเอกชน และภาคประชาชนรับทราบ เข้าใจและการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต อีกทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ควรมีการวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและโคกหนองนาโมเดล และศึกษาวิจัยติดตามประเมินผลยุทธศาสตร์การพัฒนาการบริหารจัดการลุ่มแม่น้ำโขง และควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติในการบริหารจัดการลุ่มแม่น้ำโขงอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2560). *แนวทางการดำเนินงานนโยบายสานพลังประชารัฐในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2560). *การวิเคราะห์สถิติ : สถิติเพื่อการตัดสินใจ*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.
- โครงการศึกษาวิจัยพลวัต. (2564). *Supply Chain ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและนัยต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน*. บริษัททรานส์คอนซัลท์ จำกัด.
- ทวีป บุตรโพธิ์. (2560). *การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- บุหงา ชัยสุวรรณ, พรพรรณ ประจักษ์เนตร และ กิรติ คชนทวา. (2562). ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดนภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 27(53), 87–108.
- ปิ่นณวิทย์ แสงหล้า, พระมหาสมมาส ชุตินันโต (พงษ์สุพรรณ), สหพร แสงวันดี และ ประสิทธิ์ แสงทับ. (2565). การพัฒนาองค์ความรู้เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนเพื่อความยั่งยืนในศตวรรษที่ 21. *วารสารมหาวิทยาลัยบูรพา*, 9(3), 290–303.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2556). *รัฐประศาสนศาสตร์ ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา (ค.ศ.1887-ค.ศ.1970)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วันเพ็ญ ศรีแก้ว. (2552). *การพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในจังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2552). *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- สมเกียรติ สุทธินรากร. (2562). *การพัฒนาโมเดลนวัตกรรมการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์มูลค่าของผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน*. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- Armstrong, G., Adam, S., Denize, S., & Kotler, P. (2014). *Principles of marketing*. Victoria: Pearson Australia.
- Herkema, S. (2003). A Complex Adaptive Perspective on Learning with in Innovation. Projects. *The Learning Organization*, 10(6), 340-346.
- Lemon, M., & Sahota, P. S. (2004). Organizational culture as a knowledge repository for increased innovative capacity. *Technovation*, 24(6), 483-498.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row.

The use of dialogue process to create participation in spatial development: a case study of the research project on friendship development for sustainable development of provinces along the Mittraphap Road and the Northeastern Special Economic Corridor (Nakhon Ratchasima, Khon Kaen, Udon Thani, and Nong Khai) under the Nong Khai Provincial Research Forum

Kulsatri Mahachon¹ Benjathip Phutsai^{1*} Paweenuch Wansungnoen¹ and Suthipa Chaiyasiri¹

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: pu_benjathip@kkumail.com

ABSTRACT

This research aims to study (1) the use of dialogue processes to create participation in spatial development and (2) guidelines for developing the use of dialogue processes to create participation in spatial development. This research is qualitative research. The target group is the participants of the dialogue, the research project on building friendship and developing cooperation for sustainable development of the province, along the Mittraphap Road and the Northeastern Special Economic Corridor (Nakhon Ratchasima, Khon Kaen, Udon Thani and Nong Khai), purposive sampling method was used, including the government sector, the private sector, the civil society sector and the general public, totaling 15 people. The instrument used in this research was an open-ended interview. This study analyzed content data and presented it descriptively. The research results found that 1) the forum process held can create participation in spatial development because the forum process involved the exchange of information and presentation of different information from various sectors, enabling all sectors to understand the problems and develop solutions and develop the special economic corridor. In addition, development goals were set in the same direction. 2) The guidelines for developing the use of the forum process to create participation in spatial development found that (1) there must be coordination with various agencies covering all sectors. (2) Increase the channels for publicizing the forum process so that all sectors can be aware of and have greater access to the forum process. (3) Information should be disseminated so that people in the province can be aware of and have access to clear and correct information so that people can express their opinions or present additional information comprehensively.

Keywords: Dialogue Process, Participation, Spatial Development

การใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ กรณีศึกษาโครงการวิจัยสานมิตรภาพพัฒนาความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของจังหวัด ตามแนวนอนมิตรภาพและพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และหนองคาย) ภายใต้เวทีวิจัยจังหวัดหนองคาย

กุลสตรี มหาชน¹ เบญจทิพย์ พุดซ้าย^{1*} ปวิณัฐ หวานสูงเนิน¹ และ สุทธิภา ไชยศิริ¹

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: pu_benjathip@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) การใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ และ (2) แนวทางพัฒนาการใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายคือผู้เข้าร่วมการสานเสวนา โครงการวิจัยสานมิตรภาพพัฒนาความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของจังหวัด ตามแนวนอนมิตรภาพและพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และหนองคาย) โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน รวมจำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้คือแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและนำเสนอเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการสานเสวนาที่จัดขึ้น สามารถสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่จังหวัดหนองคายได้ เนื่องจากในกระบวนการสานเสวนาได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลที่แตกต่างกันจากหลากหลายภาคส่วน ทำให้ทุกภาคส่วนสามารถทำความเข้าใจปัญหาและวางแผนแนวทางแก้ไขและพัฒนาพื้นที่ที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษได้ อีกทั้งยังมีการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน 2) แนวทางพัฒนาการใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่พบว่า (1) จะต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานที่หลากหลายและครอบคลุมทุกภาคส่วน (2) เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์การจัดกระบวนการสานเสวนาเพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถรับรู้และเข้าถึงการจัดกระบวนการสานเสวนาได้มากยิ่งขึ้น (3) ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลให้ประชาชนในจังหวัดรับรู้และเข้าถึงข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้อง เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นหรือนำเสนอข้อมูลเพิ่มเติมได้อย่างทั่วถึง

คำสำคัญ: กระบวนการสานเสวนา, การมีส่วนร่วม, การพัฒนาเชิงพื้นที่

© 2024 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เป็นการดำเนินการที่พัฒนาภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 9 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ซึ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับการกระจายความเจริญ ยุกระดับรายได้ของประชาชน และลดการกระจุกตัวของพัฒนาในกรุงเทพฯ ภาคกลาง และภาคตะวันออก ไปสู่ภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้น เป็นภาคที่ประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำทั้งทางด้านการพัฒนาและด้านรายได้ของประชาชนมาอย่างยาวนาน เศรษฐกิจพื้นฐานของภาคตะวันออกเฉียงเหนือขึ้นอยู่กับภาคการเกษตรเป็นหลัก แต่สินค้าทางการเกษตรกลับมีมูลค่าต่ำ อันเนื่องมาจากสภาพภูมิประเทศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ อีกทั้งยังประสบปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำ ดินคุณภาพต่ำ ประสบอุทกภัยและภัยแล้งซ้ำซาก ประชาชนมีปัญหาด้านความยากจน และมีปัญหาภาวะทุนโภชนาการ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้มีการเจริญเติบโตได้อย่างเต็มศักยภาพ พร้อมทั้งการแสวงหาโอกาสการนำความรู้ ทุน เทคโนโลยีและ นวัตกรรมจากภายนอกมาช่วยขับเคลื่อน โดยการใช้ประโยชน์จากโครงการพัฒนาโครงสร้าง

พื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่งขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับโครงข่ายระบบการคมนาคมขนส่ง และพื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงและข้อตกลงกับประเทศเพื่อนบ้าน อย่างรถไฟรางคู่ที่เชื่อมโยงตั้งแต่ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสปป.ลาว เพื่อให้มีอัตราการเติบโตที่สูงเพียงพอต่อการลดความเหลื่อมล้ำกับพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ของประเทศได้ในระยะยาว (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตระหนักถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการพัฒนาและการกระจายรายได้ที่เกิดขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงได้มีการกำหนดทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้การพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยมีจังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา อุดรธานี และหนองคาย ได้รับการคัดเลือกให้เป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญในหลาย ๆ ด้าน เนื่องจาก ทั้ง 4 จังหวัดนี้ ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เป็นโครงข่ายคมนาคมทางบกที่สำคัญ คือ ถนนมิตรภาพ และรถไฟรางคู่ ที่เชื่อมโยงไปยัง สปป.ลาว (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) การพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจนี้ให้เติบโต ย่อมส่งผลไปกับการลดความเหลื่อมล้ำภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจ ไม่ได้มีแต่ผลดีหากยังส่งผลกระทบต่อผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่มากนักน้อย นโยบายการพัฒนาที่จะส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของคนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นที่จะต้องได้รับความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่เสียก่อน ทางมูลนิธิชุมชนขอนแก่นทศวรรษหน้าในฐานะองค์กรภาคประชาสังคมที่มีประสบการณ์ด้านการประสานความร่วมมือและสร้างพื้นที่การเรียนรู้ จึงได้จัดทำ “โครงการวิจัยสานมิตรภาพพัฒนาความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของจังหวัด ตามแนวนถนนมิตรภาพและพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และหนองคาย)” เพื่อเปิดพื้นที่การเรียนรู้ด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน

โครงการวิจัยสานมิตรภาพพัฒนาความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของจังหวัด ตามแนวนถนนมิตรภาพและพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และหนองคาย) ได้ใช้เครื่องมือการดำเนินการในการพัฒนาความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของจังหวัด คือ กระบวนการสานเสวนา เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลของแต่ละภาคฝ่ายที่ดำเนินงาน ดังนั้นทางคณะผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ ผ่านเครื่องมือการสานเสวนา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ และเพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ กรณีศึกษาโครงการวิจัยสานมิตรภาพ พัฒนาความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของจังหวัด ตามแนวนถนนมิตรภาพและพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และหนองคาย) ภายใต้เวทีวิจัยจังหวัดหนองคาย
2. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ กรณีศึกษาโครงการวิจัยสานมิตรภาพ พัฒนาความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของจังหวัด ตามแนวนถนนมิตรภาพและพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และหนองคาย) ภายใต้เวทีวิจัยจังหวัดหนองคาย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้เข้าร่วมการสานเสวนา โครงการวิจัยสานมิตรภาพพัฒนาความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของจังหวัด ตามแนวนถนนมิตรภาพและพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และหนองคาย) โดยการใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 15 คน ได้แก่ ภาครัฐจำนวน 4 คน ภาคเอกชนจำนวน 4 คน ภาคประชาสังคมจำนวน 3 คน และภาคประชาชนจำนวน 4 คน ซึ่งใช้เกณฑ์การคัดเลือกดังต่อไปนี้

- 1) เป็นผู้เข้าร่วมการสานเสวนา เวทีวิจัยจังหวัดหนองคาย 2) เป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม หรือภาคประชาชน
- 3) สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ดีและยินดีให้ข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้จัดทำได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม 2) การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง 3) แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ซึ่งได้รับการพัฒนามาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ซึ่งอาจมีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ที่เหมาะสม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

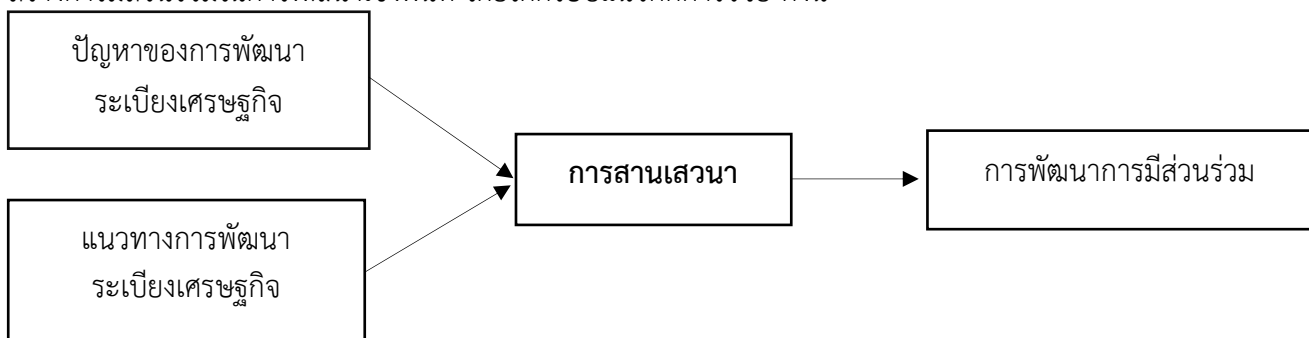
คณะผู้จัดทำมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากการที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานและบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในองค์กร การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการศึกษาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ เอกสาร และแผนการดำเนินการโครงการ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการวิจัยสานมิตรภาพพัฒนาความร่วมมือเพื่อการพัฒนอย่างยั่งยืนของจังหวัด ตามแนวนอนมิตรภาพและพื้นที่ระบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และหนองคาย) ภายใต้เวทีวิจัยจังหวัดหนองคาย และแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด แล้วนำมาพิจารณาวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ โครงการวิจัยสานมิตรภาพพัฒนาความร่วมมือเพื่อการพัฒนอย่างยั่งยืนของจังหวัด ตามแนวนอนมิตรภาพและพื้นที่ระบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และหนองคาย) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ปลายเปิด แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลจากการค้นคว้าผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำเอา แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยได้กรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดต่าง ๆ อาทิ การสานเสวนา ศึกษาผ่านโครงการวิจัยสานมิตรภาพพัฒนาความร่วมมือเพื่อการพัฒนอย่างยั่งยืนของจังหวัด ตามแนวนอนมิตรภาพและพื้นที่ระบียงเศรษฐกิจพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และหนองคาย) ที่นำมาใช้ในการศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาระบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้อย่างยั่งยืน โดยใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัด

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาการใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ กรณีศึกษาโครงการวิจัยสามมิติภาพ พัฒนาความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของจังหวัด ตามแนวนอนมิติภาพและพื้นที่ ระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และหนองคาย) ภายใต้เวทีวิจัยจังหวัดหนองคาย

การใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ในจังหวัดหนองคาย ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับทุกภาคส่วนได้ เนื่องจากปัจจุบันประชาชนในพื้นที่จังหวัดหนองคายมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับที่ต่ำมาก กระบวนการสานเสวนาจึงทำให้ทุกภาคส่วนสามารถมองเห็นเป้าหมายที่ชัดเจนขึ้นและสามารถร่วมกันพัฒนาได้ กระบวนการสานเสวนายังช่วยให้การพัฒนาพื้นที่ระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีการส่งเสริมการขยายตัวด้านเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย

จากการสัมภาษณ์ภาคีรัฐ สรุปได้ว่า การใช้กระบวนการสานเสวนา ส่งผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา NeEC เนื่องจากการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการ แต่การดำเนินงานยังขาดภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอีกหลายภาคส่วน

คุณเอ (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาครัฐ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “มีส่วนร่วมได้ โดยการพบปะในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการอย่างสม่ำเสมอ”

คุณบี (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาครัฐ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ได้ เมื่อมีการพบเจอ ก็ต้องมีการแลกเปลี่ยนความคิด ทศนคติของแต่ละผู้คน”

คุณซี (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาครัฐ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “กระบวนการทำให้มีส่วนร่วม แต่ยังคงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในเรื่องการเกิดขึ้น NeEC รวมทั้งยังไม่มีหัวหน้าหน่วยงานที่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาร่วมในงานนี้”

คุณดี (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาครัฐ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “กระบวนการช่วยให้ประชาชนที่เป็นตัวแทนในแต่ละภาคส่วน มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และสามารถช่วยเพิ่มพื้นที่ในการมีส่วนร่วมได้ในระดับหนึ่ง”

จากการสัมภาษณ์ภาคเอกชน สรุปได้ว่า กระบวนการสานเสวนาทำให้ภาคเอกชนได้มองเห็นเป้าหมายและแนวทางในการดำเนินงานเตรียมรับการพัฒนาในอนาคต ซึ่งหมายความว่า ภาคเอกชนได้มีส่วนร่วมในการรับรู้แผนการดำเนินการในการพัฒนาพื้นที่ระเบียบเศรษฐกิจ

คุณอี (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาคเอกชน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ทำให้ประชาชนและภาคเอกชนมองเห็นแนวทางรองรับการเที่ยวของนักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัดที่เดินทางมาท่องเที่ยวในระเบียบเศรษฐกิจร่วมกัน เป้าหมายชัดเจนและร่วมกันพัฒนา”

คุณจี (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาคเอกชน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “มี เพราะต้องมีการพัฒนาทุกภาคส่วน”

คุณเอช (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาคเอกชน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “จากกระบวนการเสวนาครั้งนี้ ภาคเอกชน มีส่วนร่วมพัฒนา กระตุ้นเศรษฐกิจ คนเมืองชายแดน เตรียมความพร้อมรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเมืองหนองคายทางด้านชายแดน”

จากการสัมภาษณ์ภาคประชาสังคม สรุปได้ว่า การสานเสวนาในครั้งนี้จะทำให้ทุกภาคส่วนได้ถกแถลงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ช่วยให้มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในพื้นที่

คุณไอ (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาคประชาสังคม ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “กระบวนการสานเสวนาจะช่วยให้การพัฒนา NeEC ที่มีการส่งเสริมให้มีการขยายตัวด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจ รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนเพื่อหาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาทุกมิติ”

คุณเจ (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาคประชาสังคม ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “การสานเสวนา เป็นกระบวนการถกแถลงของทุกภาคส่วน ได้ทราบข้อมูล การพัฒนาและผลกระทบแต่ไม่ได้มีส่วนในการตัดสินใจ”

คุณเค (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาคประชาสังคม ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “การจัดกระบวนการสานเสวนาในจังหวัดหนองคายจะช่วยเพื่อเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วม ให้ภาคีการพัฒนาในพื้นที่ อาทิ องค์กรชุมชน ภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐได้ถกแถลงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับการพัฒนา NeEC อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งในการพัฒนา มีการปรับทิศทางหรือการดำเนินงานโครงการพัฒนาต่างๆ ให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของคนในพื้นที่ เป็นต้น”

จากการสัมภาษณ์ภาคประชาชน สรุปได้ว่า โดยเบื้องต้นประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากการเข้าร่วมสานเสวนามากขึ้น แต่ประชาชนยังไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงาน อีกทั้งการดำเนินงานยังกระจุกตัวอยู่เพียงพื้นที่อำเภอเมืองเท่านั้น ทำให้อำเภออื่น ๆ ไม่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพัฒนา

คุณเอ็น (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาคประชาชน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ช่วยได้มาก เบื้องต้นมีส่วนร่วมในการรับรู้ข่าวสารประชาสัมพันธ์ เพราะจะทำให้ประชาชนในพื้นที่รู้รายละเอียดดีขึ้น เพื่อการปรับตัวต่อไป”

คุณโอ (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาคประชาชน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ไม่มี เพราะประชาชนยังไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนา เพราะมีแค่หน่วยงานบางหน่วยงานที่เข้าร่วม โดยเฉพาะหน่วยงานท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่รับรู้ละไม่ได้รับความชัดเจนว่าจะได้ประโยชน์และข้อมูลไปพัฒนาในส่วนใดบ้าง และเครือข่ายยังไม่มีส่วนทั่วถึงไปยังอำเภอต่าง ๆ เนื่องจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้พูดถึงการท่องเที่ยวที่อยู่นอกเขตอำเภอเมือง”

ซึ่งจาก 4 ภาคส่วนมีความคิดเห็นที่ตรงกัน ในแง่ของความเชื่อมั่นในกระบวนการสานเสวนาว่า จะทำให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษได้ แต่ในการสัมภาษณ์ภาคประชาชนเพียงแค่ได้เข้ามารับฟังแลกเปลี่ยนข้อมูลในกระบวนการสานเสวนา ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมเพียงระดับที่ 2 คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพียงเท่านั้น

2. แนวทางพัฒนาการใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ กรณีศึกษาโครงการวิจัยสามมิติภาพ พัฒนาความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของจังหวัด ตามแนวนอนมิติภาพและพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และหนองคาย) ภายใต้เวทีวิจัยจังหวัดหนองคาย

แนวทางพัฒนาการใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ในจังหวัดหนองคายนั้น การจัดเวทีสานเสวนาควรที่จะเชิญทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นมากยิ่งขึ้น เพิ่มการจัดเวทีในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการหลาย ๆ ครั้ง สร้างภาคีความร่วมมือในระดับจังหวัด รวมถึงมีการประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้เกิดการตระหนักถึงความสำคัญ มีการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และควรที่จะส่งต่อผลการสานเสวนาในครั้งนี้ให้กับหน่วยงานที่สามารถขับเคลื่อนและสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้อย่างยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์ภาครัฐ สรุปได้ว่า การดำเนินงานของภาครัฐยังติดอยู่ภายใต้ แผนการและนโยบายทำให้หน่วยงานภาครัฐมีข้อเสนอให้เชิญหัวหน้าส่วนราชการหรือผู้บริหารระดับสูงเข้าร่วมการสานเสวนา เพื่อให้ตัดสินใจในการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน

คุณเอ (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาครัฐ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “เพิ่มการจัดในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการมากขึ้น เช่น สภากาแฟ หรือเวียนหน่วยงานเป็นเจ้าภาพในการพบปะ และอยากเห็นการมีส่วนร่วมแต่ละหน่วยงานภาคส่วนอย่างสม่ำเสมอ”

คุณซี (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาครัฐ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ควรให้มีหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ หอการค้า สภาอุตสาหกรรม สภาการท่องเที่ยว และผู้ประกอบการในหนองคาย เข้ามาร่วมในงานนี้ ควรทำให้เรื่อง การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นวาระสำคัญของจังหวัดหนองคาย และทำให้เกิดภาคีความร่วมมือ ภาครัฐ เอกชน ประชาชน รวมทั้งต้องประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้เกิดการตระหนักถึงความสำคัญ”

คุณดี (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาครัฐ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “แบบเดิมที่ทำได้อยู่แล้ว และควรมีผู้บริหารระดับสูงของจังหวัดเข้าร่วมรับฟังข้อเสนอแนะด้วย และเสนอผลสรุปการเสวนาเรียนผู้ว่าราชการจังหวัดทราบด้วย”

จากการสัมภาษณ์ภาคเอกชน สรุปได้ว่า ทางภาคเอกชน มีความเห็นที่จะให้การดำเนินการสานเสวนามีความครอบคลุมภาคส่วนอื่น ๆ มากขึ้น รวมถึงการจัดการประชุมที่ให่ภายนอกรับรู้เป้าหมายในการดำเนิน

คุณอี (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาคเอกชน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ระดมความคิดแบบที่จัดประชุมให้ภายนอกได้รับรู้ถึงเป้าหมายร่วมกันเพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาทางจังหวัด”

คุณเอฟ (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาคเอกชน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “จัดให้ครอบคลุมทุกกลุ่มอาชีพ ทุกเพศทุกวัย และหาทางออกร่วมกัน”

คุณเอช (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาคเอกชน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “แนวคิดเสวนาในจังหวัด แยกหมวดหมู่ จับกลุ่มความถนัดมาร่วมเสวนา นำเสนอผลข้อดี - ข้อเสีย เนื่องจากข้อดีข้อเสียและผลกระทบ แต่ละจังหวัดไม่เหมือนกัน เราก็นำมาเสวนาระดับจังหวัดกับจังหวัดเพื่อนำแนวทางการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจอีสานต่อไป และควรมีเวลาเพิ่มขึ้นในการระดมความคิดเห็นทุกภาคส่วน โดยแยกกลุ่มออกจากกัน เช่น หน่วยงานรัฐ ภาคเกษตรอยู่กลุ่มหนึ่ง ภาคเอกชนด้านการท่องเที่ยวอยู่กลุ่มหนึ่ง แล้วนำเสนอแนวทางของประเภทตามความถนัด”

จากการสัมภาษณ์ภาคประชาสังคม สรุปได้ว่า ทางภาคประชาสังคมต้องการผู้เข้าร่วมมีหลากหลายและมากขึ้น เพื่อให้ได้รับข้อมูลที่รอบด้านมากกว่านี้

คุณไอ (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาคประชาสังคม ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “การจัดเวทีสานเสวนา ในวงเสวนาทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมควรมีองค์ประกอบเวทีให้ครบ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ที่ได้รับผลกระทบ ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ในทางตรงและทางอ้อม โดยมีจุดมุ่งหมายจากข้อสังเกต ข้อเสนอแนะ ร่วมกัน”

คุณเจ (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาคประชาสังคม ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ภาครัฐต้องสนับสนุนกระบวนการสานเสวนาที่เท่าเทียมอิสระ และข้อมูลนำเข้าที่รอบด้าน และให้ความสำคัญกับข้อสรุปของการสานเสวนา”

คุณเค (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาคประชาสังคม ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “เสริมบทบาทให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ ในการขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตตามแผนยุทธศาสตร์ควรเสริมสร้างขีดความสามารถในธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการให้มีศักยภาพด้วย”

จากการสัมภาษณ์ภาคประชาชน สรุปได้ว่า ภาคประชาชนมีข้อเสนอให้มีการจัดเวทีสานเสวนา หรือเวทีที่ประชาชนสามารถนำเสนอความคิดเห็นที่ต่อเนื่องและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีการนำเสนอข้อมูลที่ตรงไปตรงมาอย่างชัดเจน รวมไปถึงการให้ข้อมูลแก่ประชาชนในพื้นที่ที่รับผลกระทบกับการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ

คุณแอล (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาคประชาชน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “อยากให้มีการจัดเวทีเสวนาปีละ 2-3 ครั้ง เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้พูดคุยหารือกันเกี่ยวกับการพัฒนา เนื่องจากเวทีเป็นศูนย์กลางเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนสามารถแสดงความคิดเห็นตรงไปตรงมาได้ชัดเจน”

คุณเอ็ม (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาคประชาชน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “อยากให้มีการจัดตั้งสานเสวนา ทุก ๆ เดือน เพื่อให้ภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาครัฐ ได้นำข้อมูลเกี่ยวกับการมาพูดคุยกัน เกี่ยวกับการผลิต และส่งออก”

คุณโอ (นามสมมติ) จากหน่วยงานภาคประชาชน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ให้มีการจัดโครงการการเปิดเวทีการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ และมีภาคเศรษฐกิจการค้า การขนส่ง หรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาต้องเข้ามามีบทบาทในการเปิดเวทีการจัดโครงการพัฒนา NeEC”

จากทั้ง 4 ภาคส่วน พบว่า มีข้อเสนอในการพัฒนาการสานเสวนา 2 หัวข้อใหญ่ ๆ คือ 1. การเชิญผู้เข้าร่วมการสานเสวนาให้มีจำนวนมากและครอบคลุมหน่วยงานทั้งจังหวัด เพื่อให้ได้การแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เพียงพอต่อการดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ 2. การดำเนินงานที่ต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบถึงการดำเนินงาน ที่ดำเนินไปแต่ละช่วงเวลา ซึ่งรวมไปถึงการนำเสนอข้อมูลที่ประชาชนพึงจะได้รับรู้และร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงาน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ และแนวทางการพัฒนาการใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ พบว่า กระบวนการสานเสวนาสามารถสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ได้ เนื่องจากกระบวนการสานเสวนาเป็นรูปแบบหนึ่งของการสนทนาที่เน้นการฟังและการพูดคุยกันเป็นส่วนใหญ่ มุ่งให้เกิดความเข้าใจ ทั้งมุมมองของตนเองและของผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากการนำเสนอและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่หลากหลายจากทุกภาคส่วน ทำให้ทุกภาคส่วนในจังหวัดหนองคาย สามารถทำความเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา วางแนวทางการแก้ไขปัญหา และแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ในจังหวัดไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งพบว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฎิมาภรณ์ ธรรมเดช และคณะ (2561) ที่ศึกษาเรื่องผลของการพัฒนาและการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดพื้นที่เสรี สำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบที่มีต่อมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม พบว่า แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ เป็นการส่งเสริมให้ได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมประเด็นที่สงสัยหรือสนใจในขั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจจนก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภริดา ชัยรัตน์ (2565) ที่ศึกษาเรื่องการรับรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเชิงพื้นที่ชุมชนตรอกวังหลัง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดขึ้นเมื่อประชาชนได้รับรู้และทราบถึงความต้องการในการพัฒนา และเมื่อประชาชนทราบถึงข่าวสารมากขึ้นก็จะส่งผลให้ประชาชนมีความต้องการการพัฒนาพื้นที่มากขึ้นตามไปด้วย กระบวนการสานเสวนาเป็นหนึ่งในนวัตกรรมที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจที่จะทำให้ประชาชนทราบถึงข่าวสาร และมีความต้องการการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษมากขึ้น และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พลธรรม์ ศิเธรเมธัน จันทรคำ (2565) ได้ศึกษาการสานเสวนาในฐานะนวัตกรรมสันติภาพ: สถานภาพความรู้และข้อเสนอแนะ เป็นกระบวนการที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ พบว่า การสานเสวนานั้นมีลักษณะเป็นองค์ความรู้ใหม่ เป็นนวัตกรรมประเภทผลิตภัณฑ์และกระบวนการ ทั้งระดับปฏิรูปและปฏิบัติ ซึ่งองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากกระบวนการสานเสวนาสามารถนำไปสู่การวางแนวทางการพัฒนาการใช้กระบวนการสาน

เสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อให้เกิดกระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า ประชาชนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย มีสิทธิการมีส่วนร่วมตามหลักแนวคิดการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนเท่านั้น และจากการสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ ได้กล่าวถึงความไม่ทั่วถึงของสิทธิการมีส่วนร่วมภายในจังหวัดที่กระจุกตัวอยู่ภายในอำเภอเมือง รวมไปถึงภาคส่วนอื่น ๆ ที่ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ ดังนั้น ทางมูลนิธิชุมชนขอนแก่นทศวรรษหน้า จึงใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ ซึ่งกระบวนการสานเสวนาที่ทางมูลนิธิชุมชนขอนแก่นทศวรรษหน้าใช้ในการดำเนินการนั้น มีหลักการการดำเนินงานโดยเป็นกระบวนการที่เน้นการแลกเปลี่ยนข้อมูลโดยการฟังและการสนทนาแบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้ทุกหน่วยงานสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และมีการจัดรูปแบบการสานเสวนาโดยการจัดรูปแบบห้องประชุมเป็นรูปแบบวงกลม เพื่อให้เห็นถึงความเท่าเทียมของการแสดงความคิดเห็นและลดอคติด้านชนชั้นทางสังคม แสดงให้เห็นว่าทุกคนมีสิทธิที่จะเสนอความคิดและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์การใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ พบว่า กระบวนการสานเสวนาที่จัดขึ้นที่หนองคาย สามารถสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่จังหวัดหนองคายได้ เนื่องจากในกระบวนการสานเสวนาได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลที่แตกต่างกัน จากหลากหลายภาคส่วน ทำให้ทุกภาคส่วนสามารถทำความเข้าใจปัญหาและวางแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษได้ อีกทั้งยังมีการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน แต่อีกนัยหนึ่ง กระบวนการสานเสวนาในครั้งนี้ สามารถสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่จังหวัดหนองคายได้ในระดับเบื้องต้นเพียงเท่านั้น เนื่องจากหน่วยงานที่เข้าร่วมในการสานเสวนาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของหน่วยงานทั้งหมด ซึ่งอาจทำให้การสานเสวนาในครั้งนี้ได้รับข้อมูลไม่ครอบคลุมจากหน่วยงานที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงจากการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน

จากการวิเคราะห์แนวทางการใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ พบว่า การใช้กระบวนการสานเสวนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ จะต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานที่หลากหลายและครอบคลุมทุกภาคส่วนในจังหวัดหนองคาย เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์การจัดกระบวนการสานเสวนาเพื่อให้ทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาคประชาชน สามารถรับรู้และเข้าถึงการจัดกระบวนการสานเสวนาได้มากยิ่งขึ้น การจัดกระบวนการสานเสวนาในจังหวัดควรมีการจัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และจัดทำสรุปข้อมูลหลังการจัดกระบวนการสานเสวนา เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและใช้ในการจัดกระบวนการสานเสวนาในครั้งต่อไป ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลให้ประชาชนในจังหวัดรับรู้และเข้าถึงข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้อง เช่น การเผยแพร่ข้อมูลในรูปแบบลายลักษณ์อักษร เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นหรือนำเสนอข้อมูลเพิ่มเติมได้อย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การจัดกระบวนการสานเสวนาควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดการนำเสนอและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่มีความหลากหลาย ครบถ้วนและถูกต้อง

1.2 การจัดกระบวนการสานเสวนาควรมีการจัดหมวดหมู่หัวข้อหรือประเด็นที่ใช้ในการเสวนาอย่างชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงประเด็น ถูกต้องและครบถ้วนตามเป้าหมายของการจัดกระบวนการสานเสวนา

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การเก็บข้อมูลในการศึกษาและวิเคราะห์การวิจัยควรเก็บข้อมูลจากผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมกระบวนการสานเสวนาด้วย เพื่อให้ได้มุมมองความคิดเห็นที่หลากหลายจากทั้งผู้ที่เข้าร่วมกระบวนการและไม่ได้เข้าร่วมกระบวนการ

2.2 หลังจากจบกระบวนการสานเสวนาควรมีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อใช้ในการประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดหนองคาย

เอกสารอ้างอิง

- ปฎิมาภรณ์ ธรรมเดชะ, ยศวีร์ สายฟ้า และ ชาริณี ตรีวิญญู. (2561). ผลของการพัฒนาและการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบที่มีต่อมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 46(1), 70-86.
- พลธรรม์ ศิเษรเมฆัน จันทร์คำ. (2565). การสานเสวนาในฐานะนวัตกรรมสันติภาพ: สถานภาพความรู้และข้อเสนอแนะ. *Journal of Human Rights and Peace Studies*, 8(2), 335–352.
- ภริดา ชัยรัตน์. (2565). การรับรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเชิงพื้นที่ชุมชนตรอกวังหลัง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(6), R169-R182.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ทิศทางการพัฒนาภาคในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)*. สืบค้น 25 กันยายน 2566. จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7301.
- _____. (2566). *การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ*. สืบค้น 25 กันยายน 2566. จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13552&filename=esdps.

Quality of life of cattle and buffalo farmers in Sawatthi Subdistrict, Mueang District, Khon Kaen Province

Benjathip Phutsai¹ and Pattaraporn Weeranakin^{1*}

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: pattawe@kku.ac.th

ABSTRACT

This research aims to study (1) basic information on cattle and buffalo raising of farmers, (2) the impacts on the quality of life of cattle and buffalo raising farmers, and (3) guidelines for developing the quality of life of cattle and buffalo farmers in Sawatthi Subdistrict, Mueang District, Khon Kaen Province. This research is qualitative research. The target group is specifically selected as 6 cattle and buffalo farmers living in Sawatthi Subdistrict, Mueang District, Khon Kaen Province. The instrument used in this research was an open-ended interview. This study analyzed content data and presented it descriptively. The research results found that Sawatthi Subdistrict has an area suitable for raising cows and buffaloes. The general area is rice fields and plateaus. In 2016, the “Nong Ping Community Cow Group” was established and a group committee was appointed. There are rules and regulations to operate in the group format, including proper animal husbandry and pen management, and feeding according to animal nutrition principles. The impacts on the quality of life of cow and buffalo farmers found that economic instability, poor health, and concerns among farmers, which affected the quality of farmers due to lack of income from economic instability. Guidelines for improving the quality of life of cattle and buffalo farmers found that (1) farmers wanted the government to support the health care of cows and buffaloes and develop and improve the breed of cows and buffaloes. (2) Increase the area sufficient for raising cows and buffaloes. (3) Find a market to support and adjust the price of cows and buffaloes for farmers so that farmers will have income to expand in the future. In addition, some farmers want to create a cow and buffalo enterprise group to provide additional income to farmers whose income is not enough to make a living.

Keywords: Quality of Life, Cattle and Buffalo Farmers, Khon Kaen Province

คุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโคกระบือ ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

เบญจทิพย์ พุ่มซ้าย¹ และ ภัทรพร วีระนาคินทร์^{1*}

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: pattowe@kku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ข้อมูลพื้นฐานการเลี้ยงโค-กระบือของเกษตรกร (2) ผลกระทบที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ และ (3) แนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือในตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจงคือเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบืออาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลแบบเชิงเนื้อหาและนำเสนอเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ตำบลสาวะถี มีพื้นที่ที่เหมาะสมในการเลี้ยงโค-กระบือ พื้นที่โดยทั่วไปเป็นทุ่งนาและที่ราบสูง โดยในปี พ.ศ. 2559 มีการจัดตั้ง “กลุ่มโคประชารัฐบ้านหนองปิง” และได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่ม มีกฎระเบียบ ข้อบังคับเพื่อดำเนินงานในรูปแบบกลุ่ม โดยมีการจัดการเลี้ยงดูสัตว์ การจัดการคอกที่เหมาะสมให้อาหารตามหลักโภชนาอาหารสัตว์ ผลกระทบที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ พบว่า ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ การมีสุขภาพที่ไม่แข็งแรงและความกังวลที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรซึ่งผลกระทบนี้ส่งผลให้คุณภาพเกษตรกรมีความขัดข้องจากการขาดรายได้จากความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ ส่วนแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ พบว่า (1) เกษตรกรต้องการให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนเรื่องการดูแลสุขภาพโค-กระบือและพัฒนาปรับปรุงพันธุ์โค-กระบือ (2) เพิ่มพื้นที่ให้เพียงพอต่อการเลี้ยงโค-กระบือ (3) มีตลาดรองรับและปรับราคาโค-กระบือให้กับเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรจะได้มีรายได้ในการต่อยอดในครั้งต่อไป อีกทั้งยังมีเกษตรกรบางส่วนต้องการสร้างกลุ่มวิสาหกิจเลี้ยงโค-กระบือเพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับเกษตรกรที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต, เกษตรกรเลี้ยงโคกระบือ, จังหวัดขอนแก่น

© 2024 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

ในอดีตโค-กระบือเป็นเครื่องมือสำคัญและยังเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยในอดีตทางด้านการประกอบอาชีพของเกษตรกรไทย เช่น การใช้โค-กระบือไถนา เนื่องจากโค-กระบือมีขนาดใหญ่และแข็งแรง ประเทศไทยในอดีตไม่มีเครื่องจักรในการทำเกษตรจึงทำให้เกษตรกรต้องใช้สัตว์ในการทำเกษตร การเลี้ยงโค-กระบือของเกษตรกรส่วนใหญ่จะอาศัยแหล่งอาหารจากธรรมชาติ เช่น ใช้พื้นที่สาธารณะ พื้นที่ข้างถนนและพื้นที่นาหลังการเก็บเกี่ยว อีกทั้ง เกษตรกรยังใช้โค-กระบือเป็นกิจกรรมบันเทิง เกมกีฬาหรือประกวดแข่งขัน เช่น ประเพณีวิ่งควาย วัวและควายชน การประกวดโคและกระบือพ่อ-แม่พันธุ์ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งกิจกรรมเหล่านี้แสดงเชิงสัญลักษณ์ถึงการผลิตโคเนื้อที่เชื่อมโยงถึงวิถีชีวิตของเกษตรกรในประเทศไทย การเลี้ยงโค-กระบือเปรียบเสมือนเป็นเงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกร อีกทั้งเกษตรกรยังถือว่าโค-กระบือเป็นทุนเคลื่อนที่โดยที่เกษตรกรจะมีโค-กระบือในการครอบครองในอัตราส่วน 3-5 ตัวต่อครัวเรือน และจะใช้แรงงานครอบครัวในการดูแลสุขภาพโค-กระบือตามพื้นที่ต่าง ๆ (Krung Wilachai, 2550) นอกจากนี้ ผลพลอยได้จากการเลี้ยงโค-กระบือ คือ มูล โดยจะนำไปใช้เป็นปุ๋ยบำรุงดิน เพื่อเพิ่มการเจริญเติบโตของพืช ซึ่งการเลี้ยงโค-กระบือของประเทศไทยในปัจจุบันได้ขยายตัวไปมาก ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงของเกษตรกรรายย่อยเพื่อเป็นอาชีพเสริม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการเลี้ยงโค-กระบือ จำนวน 6,689,013 ตัวต่อเกษตรกร 1,241,749 คน (กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2566) ซึ่งเป็นจำนวนที่โค-กระบือมีล้านตลาด ส่งผลให้ตลาดค้าโค-กระบือมีความอึดตัว ไม่มีผู้

ซื้อ เกษตรกรผู้ขายโค-กระบือจึงต้องลดราคาเพื่อเพิ่มการซื้อขายโค-กระบือ ส่งผลให้ราคาโค-กระบือลดลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่ไม่คงที่ ในปี 2564 ภาครัฐมีนโยบายประกันรายได้เกษตรกรสาขาปศุสัตว์จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลภาวะการผลิตด้านการผลิตโค เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.2 เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโค เช่น โครงการฟาร์มโคเนื้อสร้างอาชีพ โครงการปศุสัตว์ ส่งผลให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อเพิ่มขึ้น ทำให้ระดับราคาปี 2564 ราคาโคที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยอยู่ที่ตัวละ 33,919.83 บาท ซึ่งผู้บริโภคในประเทศไทยและต่างประเทศมีความต้องการเนื้อโคอย่างต่อเนื่อง และในด้านการผลิตกระบือเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.5 เนื่องจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงกระบือเพื่อสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร เช่น โครงการอนุรักษ์กระบือไทย ทำให้เกษตรกรมีการเลี้ยงกระบือเพิ่มขึ้น ระดับราคาปี 2564 ราคากระบือที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยอยู่ที่ตัวละ 37,582.72 บาท เนื่องจากตลาดมีความต้องการกระบือหลายรูปแบบ เช่น นำไปพัฒนาสายพันธุ์ การประกวดกระบือสวยงาม รวมทั้งการส่งออกกระบือมีชีวิตไปต่างประเทศ (จีน เวียดนาม และลาว) ซึ่งการผลิตโค-กระบือทั้ง 2 ด้าน ทำให้เกษตรกรต้องการซื้อโค-กระบือเพิ่มมากขึ้น เพื่อเลี้ยงเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ ต่อมาในปี 2565 คาดว่าจะขยายตัวอยู่ในช่วงร้อยละ 0.6 – 1.6 เนื่องจากปริมาณการผลิตโค-กระบือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากเกษตรกรมีการขยายการเลี้ยงเพื่อรองรับความต้องการของตลาด โดยเกษตรกรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการเลี้ยงและมีการบริหารจัดการฟาร์มที่มีการดูแลเอาใจใส่ ฝ้าระวังและควบคุมโรค (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565) จังหวัดขอนแก่นเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือเลือกเข้ามาใช้บริการตลาดโค-กระบือค่อนข้างมากเนื่องจากอำเภอที่ตลาดโค-กระบือตั้งอยู่ติดกับหลายจังหวัดและเกษตรกรสามารถเดินทางเข้าถึงสะดวก (กำพลศักดิ์ วงศ์นารี และคณะ, 2553) แต่อย่างไรก็ตาม ปริมาณเนื้อโคก็ยังมีไม่เพียงพอกับความต้องการของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น และความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมีส่วนให้ความต้องการอาหารเพื่อการบริโภคภายในประเทศมีสูงขึ้นทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ทำให้เกษตรกรมีแรงจูงใจให้มีการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโค-กระบือให้มีมาตรฐานสูงขึ้นและเป็นการสร้างรายได้เสริมให้แก่ครัวเรือนเกษตรกรแก่กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโค-กระบือ เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติในการดูแลรักษาโค-กระบือได้อย่างถูกต้อง

ตำบลสวะถิตตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่ภูมิประเทศเป็นทุ่งนาและที่ราบสูง พื้นที่ส่วนใหญ่ยังแห้งแล้งมีภูเขาเล็ก ๆ มีแหล่งน้ำธรรมชาติและลำห้วยในบางหมู่บ้านและประชากรส่วนใหญ่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ตามพื้นที่ราบสูง และมีการทำเกษตรกรรม เช่น ปลูกข้าว มันสับปะหลัง อ้อย และเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะโค-กระบือ เนื่องจากมีพื้นที่แล้งและมีลำห้วย ซึ่งเหมาะสมกับการเลี้ยงโค-กระบือ (สำนักงานปศุสัตว์อำเภอเมืองขอนแก่น, 2566) ในปัจจุบันกว่าครึ่งของครัวเรือนเกษตรกรมีแรงงานสูงวัยเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีข้อจำกัดในการเข้าถึงความรู้ ทักษะและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดอำนาจต่อรองในระบบตลาดห่วงโซ่อุปทานและการส่งผ่านนโยบายส่งเสริมการเกษตรของภาครัฐก็อาจยังไม่มีประสิทธิภาพและไม่แพร่หลาย ซึ่งผลจากปัญหาข้างต้นเมื่อรวมกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและการแข่งขันที่สูงขึ้นในตลาดโลก ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงได้ผลผลิตและกำไรสุทธิจากการทำเกษตรต่ำและยังคงต้องพึ่งพิงภาครัฐ เทคโนโลยีและนวัตกรรมจะเป็นตัวช่วยที่สำคัญในการเพิ่มผลิตภาพและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรได้ปัจจุบัน (ไทยพับลิก้า, 2562) ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี ประเทศไทยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้ประเทศมีการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของคนและการพัฒนาประเทศโดยให้คนเป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนา และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนาที่ ทำให้คนมีคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) แต่ยังคงมีกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่น เกษตรกร ผู้ใช้แรงงาน ผู้สูงอายุและผู้พิการมีคุณภาพชีวิตต่ำ โดยรัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคคลที่ยังเป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยเฉพาะเกษตรกร แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีรายได้ค่อนข้างต่ำและมีคุณภาพชีวิตยังขาดความมั่นคงในอาชีพและรายได้ แม้รัฐบาลจะพยายามแก้ไขปัญหา เช่น แผนปฏิรูปราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2563-2565) ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร กลยุทธ์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมูลค่าสินค้าเกษตร กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม

เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ภาคเกษตร กลยุทธ์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน และกลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ หรือการลดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ แต่ก็ยังมี ปัญหาจากภัยธรรมชาติทำให้มีผลกระทบกับเกษตรกร อาจมีผลให้ราคาสินค้าที่ตกต่ำ รวมถึงกระแสบริโภคนิยม ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้มากขึ้น (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565) ทั้งนี้การที่เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือไม่สามารถ เข้าถึงความรู้ ทักษะหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ อาจจะทำให้การเกษตรไม่มีการพัฒนาส่งผลให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรแยลง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษา ข้อมูลพื้นฐาน ผลกระทบ และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้เลี้ยงโค-กระบือให้ดีขึ้น ซึ่งมีความสำคัญอย่าง ยิ่งต่อดำเนินชีวิตของเกษตรกรผู้เลี้ยงโค-กระบือและการส่งเสริมเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมเพื่อโยงไปสู่การพัฒนา ประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการเลี้ยงโค-กระบือของเกษตรกรในตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาผลกระทบที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือในตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือในตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยรายละเอียดของการดำเนินงาน ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายจะต้องมีประสบการณ์การเลี้ยงโค-กระบือ และเป็นเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบืออาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 6 คน โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้การวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ประกอบไปด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ ส่วนที่ 2 การเลี้ยงดูและคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

แนวทางการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความเหมาะสมในการเก็บข้อมูลและภาษาที่ใช้ โดยเครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการ โดยนำประเด็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อค้นหาประเด็นปัญหาหรือความต้องการที่สอดคล้อง

การสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

- 1) นำแนวคิดทฤษฎี จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมมาพิจารณาการสร้างแนวทางการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง
- 2) สร้างเครื่องมือและจัดพิมพ์แนวทางการสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปเก็บข้อมูล
- 3) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technic)
- 4) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์สรุปข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกโดยผู้วิจัย ออกแบบคำถามให้สอดคล้องวัตถุประสงค์และหัวข้อวิจัยและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งก่อนเริ่มการสัมภาษณ์วิจัยได้

ชี้แจงวัตถุประสงค์ของงานวิจัยให้กับผู้ให้ข้อมูลทราบทุกครั้งก่อนทำการสัมภาษณ์ และเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงจำนวน 6 คน และผู้วิจัยใช้คำพูดในรูปแบบกึ่งทางการและใช้ภาษาท้องถิ่นในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้เหมาะสมพื้นที่และความเข้าใจของผู้ให้ข้อมูล เพื่อลดความคลาดเคลื่อนของข้อมูลและการตีความทางด้านภาษาท้องถิ่นและได้ข้อมูลที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ หลังจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยไม่ตีความหรือรายงานข้อมูลที่ไม่ใช่คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลในการบันทึกข้อมูล และการรายงานผลวิจัย เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้องและไม่คลาดเคลื่อน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

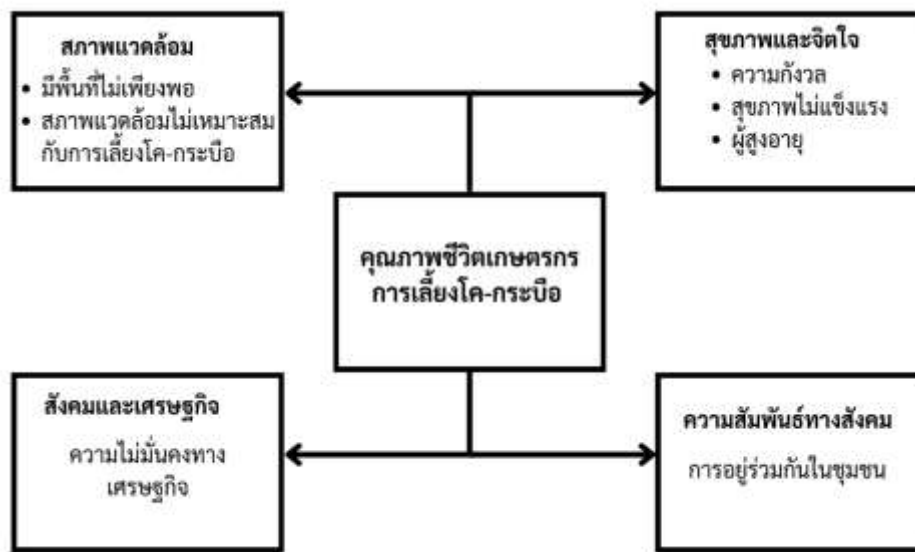
ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ นั่นคือ ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมนั้น มีความสมบูรณ์ ครบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์และสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย

5. จริยธรรมในการวิจัย

ผู้วิจัยคำนึงถึงจริยธรรมในการวิจัย ความซื่อสัตย์สุจริตในการวิจัย (Research integrity) ซึ่งก่อนดำเนินการวิจัยผู้วิจัยได้ขออนุญาตทางเทศบาลตำบลสาละโว้ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยนำหนังสือราชการแจ้งขออนุญาตลงพื้นที่สัมภาษณ์กับทางเทศบาลตำบลสาละโว้และผู้นำชุมชน เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเกษตรกรรมเลี้ยงโค-กระบือ เพื่อลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลและผู้วิจัยได้ดูความเหมาะสมตามสถานการณ์ของผู้ที่จะให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ และได้ขอความยินยอมการให้ข้อมูลและการจดบันทึกการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลก่อนเก็บข้อมูลทุกครั้ง หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยตระหนักถึงข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล และเคารพผู้ให้ข้อมูลโดยไม่ตีความหรือรายงานข้อมูลที่ไม่ใช่คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลในการบันทึกข้อมูล และการรายงานผลวิจัย ผู้วิจัยจึงปกปิดชื่อและข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลโดยการใช้นามสมมติทุกคน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีการกำหนดกรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ข้อมูลพื้นฐานการเลี้ยงโค-กระบือของเกษตรกรในตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

เทศบาลตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พื้นที่โดยทั่วไปเป็นทุ่งนาและที่ราบสูง พื้นที่ส่วนใหญ่ยังแห้งแล้ง มีแหล่งน้ำธรรมชาติและลำห้วยในบางหมู่บ้าน แต่หน้าแล้งจะขาดน้ำทำให้น้ำไม่พอเพียงในการอุปโภคและบริโภค ประชากรส่วนใหญ่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ตามพื้นที่ราบสูง อากาศในพื้นที่ตำบลสาวะถีมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อนอากาศจะร้อนจัด ฤดูฝนก็จะมีฝนตกตามฤดูกาลดี แต่ยังมีปริมาณน้ำฝนน้อยมาก ส่วนฤดูหนาว จะมีอากาศหนาวถึงหนาวจัด ตำบลสาวะถีมีพื้นที่ทั้งหมด 56,596 ไร่ แบ่งเนื้อที่ออกเป็น พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่สาธารณประโยชน์ พื้นที่แหล่งน้ำ ที่อยู่อาศัยและสถานที่ราชการ โดยใช้พื้นที่ทำเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ แต่ยังคงขาดแคลนโค-กระบือ ในการทำการเกษตร ทำให้ตำบลสาวะถีได้นำโครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของตำบลสาวะถี เพื่อให้เกษตรกรได้แก้ปัญหาการขาดแคลนโค-กระบือที่จะใช้แรงงานและเป็นพ่อแม่พันธุ์ เพื่อผลิตจำนวนโค-กระบือในหมู่บ้านโดยมีบ้านหนองปิงเป็นชุมชนที่ดำเนินการโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ และมีสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดขอนแก่นและเทศบาลตำบลสาวะถีเป็นผู้ดูแลโครงการ โดยใช้ชื่อว่า กลุ่มโคประชารัฐบ้านหนองปิง เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2559

คณะกรรมการโครงการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มโคประชารัฐบ้านหนองปิง ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สมาชิก 111 ราย ได้ตระหนักถึงปัญหาการขาดแคลนโค-กระบือที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านและท้องถิ่น จึงได้ร่วมมือกันหาทางกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อขึ้นในหมู่บ้าน เพื่อเป็นองค์กรแก้ไขปัญหาการขาดแคลนโค-กระบือที่เกิดขึ้น นายเวช กองกุล พร้อมด้วยราษฎร หมู่ที่ 18 ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้ทำหนังสือขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานโค-กระบือ สำหรับนำไปเลี้ยงให้เกิดอาชีพและสร้างรายได้ เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2559 และทางกรมปศุสัตว์ได้มอบโค-กระบือ โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ จำนวนทั้งสิ้น 85 ตัว แบ่งเป็น โค 60 ตัว กระบือ 25 ตัว และได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่ม มีกฎระเบียบ ข้อบังคับเพื่อดำเนินงานในรูปแบบกลุ่มจนถึงปัจจุบัน

2. ผลกระทบที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือในตำบลสาละวิน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ผลกระทบที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือในตำบลสาละวิน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีผลกระทบที่ส่งผลกับเกษตรกร คือ ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ การมีสุขภาพที่ไม่แข็งแรง ความกังวล ซึ่งผลกระทบนี้ส่งผลให้คุณภาพเกษตรกรมีความขัดข้องจากการขาดรายได้ แต่เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลสามารถมีพื้นที่และสภาพแวดล้อมในการเลี้ยงโค-กระบือได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งสามารถสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมได้ดี โดยสรุปได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

คุณเอ (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “สิ่งแวดล้อมและพื้นที่รอบ ๆ เหมาะสมกับการเลี้ยงโค-กระบือ เพราะมีบ่อน้ำและพื้นที่ที่กว้างขวาง แต่ว่าความไม่มั่นคงของเศรษฐกิจส่งผลให้ราคาโค-กระบือตกต่ำทำให้ขาดทุน ถ้าโค-กระบือมีราคาสามารถขายได้ในราคาที่เหมาะสมก็จะสามารถกระจายรายได้ในชุมชนได้ และการที่ชุมชนมีกลุ่มวิสาหกิจยังเป็นรายได้เสริมให้เกษตรกรสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนได้ด้วย”

คุณบี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “สภาพแวดล้อมเหมาะสมกับการเลี้ยงโค-กระบือมาก ๆ แต่ราคาโค-กระบือตกต่ำทำให้ส่งผลต่อรายได้และการดำรงชีพ เพราะเลี้ยงเพื่อเป็นทุนสำรองถ้าขายไม่ได้ก็ไม่มีเงินในการใช้จ่าย แต่ในชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจซึ่งคุณบีได้เข้าร่วมกลุ่ม การขายโค-กระบือยังสามารถต่อรองราคาราคาได้”

คุณซี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “มีความสุขเวลาได้เห็นโค-กระบือกินหญ้าที่หามา พร้อมทั้งยังได้ใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์ นำไปแบ่งหญ้า ๆ ให้ใส่แปลงผักได้ด้วย อีกอย่างถ้าเศรษฐกิจดีก็จะขายโค-กระบือได้ ได้เงินมาก็จะมีใช้ในครอบครัวสร้างบ้าน มีรถ ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นกว่านี้อีก”

คุณดี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “มีพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเลี้ยงโค-กระบือมาก ๆ เพราะไม่เบียดเบียนที่อยู่อาศัย มีหญ้าปลูกที่อุดมสมบูรณ์ แต่การเลี้ยงโค-กระบือก็มีความกังวลในช่วงหาหญ้าไม่ได้และอายุมากขึ้นทำให้สุขภาพไม่แข็งแรง”

คุณอี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ที่เลี้ยงโค-กระบือเพราะเลี้ยงตามพ่อแม่แต่เด็ก ๆ และเศรษฐกิจมีผลในเรื่องของรายได้และการสร้างกลุ่มวิสาหกิจยังมีความสำคัญต่อสังคมและชุมชน เพราะสามารถสร้างรายได้ให้ชุมชน เนื่องจากเกษตรกรในกลุ่มวิสาหกิจขายโค-กระบือได้ ก็สามารถนำมาใช้จ่ายในร้านค้าชุมชน”

คุณจี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “พื้นที่คอกโค-กระบือเหมาะสมแล้ว เพราะห่างจากบ้านและชุมชนพร้อมทั้งยังมีพื้นที่สระน้ำให้โค-กระบือ ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจทำให้ช่วงนี้ราคาโค-กระบือตกต่ำ แต่ดีที่เข้ากลุ่มโคพระราชวังบ้านหนองบึง ทำให้มีการรองรับการขายวัวได้บ้าง แต่อายุเยอะมากขึ้นสุขภาพก็ไม่ค่อยแข็งแรง”

ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้แสดงให้เห็นถึงผลกระทบในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือตำบลสาละวิน โดยศึกษาด้านสภาพแวดล้อม สรุปได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

คุณเอ (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “สิ่งแวดล้อมและพื้นที่รอบ ๆ เหมาะสมกับการเลี้ยงโค-กระบือ เพราะมีบ่อน้ำและพื้นที่ที่กว้างขวาง”

คุณดี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “มีพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเลี้ยงโค-กระบือมาก ๆ เพราะไม่เบียดเบียนที่อยู่อาศัย มีหญ้าปลูกที่อุดมสมบูรณ์”

คุณอี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “สภาพแวดล้อมเหมาะสมกับการเลี้ยงโค-กระบือมาก ๆ เพราะเป็นที่โล่ง ระบายอากาศได้”

คุณจี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “พื้นที่คอกโค-กระบือเหมาะสมแล้ว เพราะห่างจากบ้านและชุมชนพร้อมทั้งยังมีพื้นที่สระน้ำให้โค-กระบือ”

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ สรุปได้ว่า ผลกระทบด้านสภาพแวดล้อมไม่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ เนื่องจากเกษตรกรได้มีการจัดการพื้นที่เลี้ยงโค-กระบือได้ดีโดยคำนึงถึงชุมชนและพื้นที่ที่เหมาะสมในการเลี้ยงโค-กระบือ เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือส่วนใหญ่เลี้ยงโค-กระบือตามทุ่งนาซึ่งห่างจากพื้นที่ชุมชนทำให้ไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนใด ๆ

2.2 จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือตำบลสาวะถี โดยศึกษาด้านสุขภาพและจิตใจ สรุปได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

คุณซี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “มีความสุขเวลาได้เห็นโค-กระบือกินหญ้าที่หามา พร้อมทั้งยังได้ใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์ นำไปแบ่งญาติ ๆ ใส่แปลงผักได้ด้วย”

คุณดี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “การเลี้ยงโค-กระบือก็มีความกังวลในช่วงหาหญ้าไม่ได้และอายุมากขึ้นทำให้สุขภาพไม่แข็งแรง”

คุณจี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “อายุเยอะมากขึ้นสุขภาพก็ไม่ค่อยแข็งแรง”

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ สรุปได้ว่า ผลกระทบด้านสุขภาพและจิตใจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ เนื่องจากเกษตรกรกังวลในเรื่องของราคาโค-กระบือที่ตกต่ำ ทำให้เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือไม่ได้กำไรจากการเลี้ยงทำให้รายได้หยุดชะงักในบางช่วง อีกทั้งเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้กังวลในเรื่องของสุขภาพ เนื่องจากเกษตรกรที่เป็นผู้สูงอายุค่อนข้างลำบากในการหาอาหารและเก็บเกี่ยวหญ้า

2.3 จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือตำบลสาวะถี โดยศึกษาด้านสังคมและเศรษฐกิจ สรุปได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

คุณเอ (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ความไม่มั่นคงของเศรษฐกิจส่งผลให้ราคาโค-กระบือตกต่ำทำให้ขาดทุน ถ้าโค-กระบือมีราคาสามารถขายได้ในราคาที่เหมาะสมก็จะสามารถกระจายรายได้ในชุมชนได้”

คุณบี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ราคาโค-กระบือตกต่ำทำให้ส่งผลกระทบต่อรายได้และการดำรงชีพเพราะเลี้ยงเพื่อเป็นทุนสำรองถ้าขายไม่ได้ก็ไม่มีเงินในการใช้จ่าย”

คุณอี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ความมั่นคงในเศรษฐกิจมีผลในเรื่องของรายได้และการสร้างกลุ่มวิสาหกิจยังมีความสำคัญต่อสังคมและชุมชน เพราะสามารถสร้างรายได้ให้ชุมชน เนื่องจากเกษตรกรในกลุ่มวิสาหกิจขายโค-กระบือได้ ก็สามารถนำมาใช้จ่ายในร้านค้าชุมชน”

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ สรุปได้ว่า ผลกระทบด้านสังคมและเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ เนื่องจากเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือยังมีความกังวลในเรื่องของเศรษฐกิจที่ไม่คงที่ ทำให้ส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกร

2.4 จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือตำบลสาวะถี โดยศึกษาด้านความสัมพันธ์ทางสังคมสรุปได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

คุณเอ (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “โค-กระบือมีราคาสามารถขายในราคาที่เหมาะสมก็จะสามารถกระจายรายได้ในชุมชนได้ และการที่ชุมชนมีกลุ่มวิสาหกิจยังเป็นรายได้เสริมให้เกษตรกรสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนได้ด้วย”

คุณซี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ได้ใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์ นำไปแบ่งญาติ ๆ ให้ใส่แปลงผักได้ด้วย”

คุณอี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “การสร้างกลุ่มวิสาหกิจยังมีความสำคัญต่อสังคมและชุมชน เพราะสามารถสร้างรายได้ให้ชุมชน เนื่องจากเกษตรกรในกลุ่มวิสาหกิจขายโค-กระบือได้ ก็สามารถนำมาใช้จ่ายในร้านค้าชุมชน”

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ สรุปได้ว่า ผลกระทบด้านความสัมพันธ์ทางสังคมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ เนื่องจากเกษตรกรได้เข้าร่วมกลุ่มโค-กระบือทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและการร่วมมือระหว่างเกษตรกร ทั้งนี้เกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจโค-กระบือยังคงต้องต่อรองกับพ่อค้าคนกลางในช่วงที่ราคาโค-กระบือตกต่ำ ทำให้เกษตรกรในส่วนนี้ยังไม่สามารถต่อรองราคาและมีต้นทุนสำรองได้เพียงพอ

สรุปได้ว่า เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือในตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีผลกระทบในด้านสภาพแวดล้อม ด้านสุขภาพและจิตใจ ด้านสังคมและเศรษฐกิจและด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ เนื่องจากผลกระทบในด้านต่าง ๆ นี้ ส่งผลกับการดำรงชีวิตของเกษตรกรทั้งในเรื่องของความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ ความกังวลและเรื่องสุขภาพ ทั้งนี้ยังคงพบผลกระทบที่ไม่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือตำบลสาวะถี คือ เกษตรกรได้มีการจัดการสภาพแวดล้อมรอบให้เหมาะสมกับการเลี้ยงโค-กระบือ ไม่ส่งผลกระทบต่อ

ชุมชนและความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดจากการรวมกลุ่มวิสาหกิจโค-กระบือในชุมชน ทำให้เกิดความมีส่วนร่วมและเกิดความร่วมมือระหว่างชุมชน

3. แนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือในตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

แนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมในการเลี้ยงโค-กระบือของเกษตรกรในตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ควรมีการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาส่งเสริมคุณภาพชีวิตเกษตรกร ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลมาโดยสรุปได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

คุณเอ (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ต้องมีแปลงหญ้าและมีพื้นที่เพียงพอในการเลี้ยงและมีตลาดรองรับการค้าขายโค-กระบือ”

คุณบี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ต้องมีการส่งเสริมในด้านต่าง ๆ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และไม่มีค่าใช้จ่ายเยอะเกินไป”

คุณซี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “การเลี้ยงโค-กระบือต้องมีความพร้อม เพราะเลี้ยงง่ายรายได้ดี”

คุณดี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ถ้าเลี้ยงโค-กระบือให้สมบูรณ์ก็จะได้ราคาที่ดี สามารถนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตได้”

คุณอี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “1) ปรับปรุงพันธุ์โค 2) ต้องมีอาหารให้สัตว์และมีพื้นที่ที่เพียงพอ 3) ต้องมีการศึกษาดูงาน และอบรมการจัดการโค-กระบือ 4) ต้องมีการรวมกลุ่มเลี้ยงโค-กระบือ เพื่อจะได้มีโอกาสต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง และการรวมกลุ่มจะมีโอกาสกู้ยืมเงินในการรวมกลุ่มได้ ถ้ามีการรับรองจากกรมปศุสัตว์ ทำให้สามารถมีงบประมาณในการลงทุนอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อที่จะลดค่าใช้จ่ายของเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่ม 5) มีอาหารเสริมที่เพียงพอ และ 6) กรมปศุสัตว์ต้องมีการเข้ามาดูแลกลุ่ม เพื่อส่งเสริมในด้านต่าง ๆ เช่น ราคา พันธุ์โค”

คุณจี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ต้องมีการส่งเสริมเรื่องยาบำรุงและตรวจสอบสุขภาพโค-กระบือทุก ๆ 2 เดือน และอยากให้รัฐช่วยส่งเสริมพันธุ์โค-กระบือให้มีการพัฒนาให้สวยงาม โค-กระบือจะได้ราคาที่ดี”

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ สรุปได้ว่า เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือในตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนเรื่องการดูแลสุขภาพโค-กระบือและพัฒนาปรับปรุงพันธุ์โค-กระบือให้เป็นที่สวยงามมากขึ้น และยังให้จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจเพื่อที่เกษตรกรจะได้มีการรองรับจากหน่วยงานต่าง ๆ ในตลาดโค-กระบือเนื่องจากเกษตรกรมีต้นทุนต่ำ จึงต้องมีการสนับสนุนเกิดขึ้นพร้อมทั้งความคงที่และความเหมาะสมของราคาโคกระบือ

คุณเอ (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ต้องมีแปลงหญ้าและมีพื้นที่เพียงพอในการเลี้ยงและมีตลาดรองรับการค้าขายโค-กระบือ”

คุณซี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “การเลี้ยงโค-กระบือต้องมีความพร้อม เพราะเลี้ยงง่ายรายได้ดี”

คุณดี (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ถ้าเลี้ยงโค-กระบือให้สมบูรณ์ก็จะได้ราคาที่ดี สามารถนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตได้”

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ สรุปได้ว่า เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือในตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ต้องการให้เกษตรกรที่ต้องการเลี้ยงโค-กระบือมีความพร้อมในการเลี้ยงโค-กระบือซึ่งการเลี้ยงโค-กระบืออาจจะต้องมีแปลงหญ้าเพื่อสำรองไว้ในยามฉุกเฉิน

อภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือตำบลสาวะถี ผลกระทบ และแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ พบว่า เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือตำบลสาวะถี ยังพบกับปัญหาของความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน เนื่องจากปัจจุบันราคาโค-กระบือลดลงเป็นอย่างมาก เพราะความอึดตัวของเกษตรกรที่เลี้ยงโค-กระบือ จึงทำให้เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือมีรายได้ไม่สม่ำเสมอ พร้อมทั้งยังประสบกับปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสุขภาพ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรสูงอายุและไม่แข็งแรง ด้านจิตใจ เนื่องจากสภาพอากาศมีการเปลี่ยนแปลงทำให้เกษตรกรไม่สามารถหาหญ้าได้จึงทำให้เกิดความกังวล ทั้งนี้สภาพแวดล้อมของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลสาวะถีมีความเหมาะสมในการเลี้ยง

โค-กระบือ เนื่องจากพื้นที่เลี้ยงโค-กระบือที่ห่างจากชุมชนและมีพื้นที่ในการเลี้ยงโค-กระบือ และความสัมพันธ์ทางสังคมของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือยังมีความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเป็นอย่างดี เนื่องจากเกษตรกรสามารถใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์เพื่อแจกจ่ายหญ้าหรือผู้ที่อาศัยในชุมชน พร้อมทั้งเกษตรกรมีโครงการ “กลุ่มโคประชารัฐบ้านหนองปิง” ทำให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นและความร่วมมือของเกษตรกร ซึ่ง พบว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับวิจัย กำพลศักดิ์ วงศ์นารี และคณะ (2553) ศึกษา เรื่อง การตัดสินใจของเกษตรกรในการใช้บริการตลาดนัดโคกระบือในจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น และมหาสารคาม ในเรื่องการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายโค-กระบือให้เกษตรกรเพราะตลาดนัดโค-กระบือถือเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของเกษตรกรและยังเป็นแหล่งคัดเลือกสายพันธุ์โคกระบือเพื่อนำพัฒนาปรับปรุงโคกระบือของเกษตรกรในท้องถิ่นเพื่อให้สร้างรายได้ให้กับเกษตรกรในชุมชนและการผลักดันโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโค-กระบือของภาครัฐให้เป็นรูปธรรมและประสบผลสำเร็จมากขึ้น อีกทั้งคุณภาพชีวิตเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้นขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้ที่เกษตรกรจะมีรายได้จากการขายโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือตำบลสวะถิมีต้นทุนและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ พบว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในด้านสภาพแวดล้อม ด้านสุขภาพและจิตใจ ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรเป็นอย่างมาก เนื่องจากผลกระทบในหลาย ๆ ด้าน ทำให้เกษตรกรต้องการให้หน่วยงานสนับสนุน เพราะเกษตรกรมีเงินทุนในการเลี้ยงน้อย จึงต้องมีการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการเลี้ยงโค-กระบือ เพราะโค-กระบือมีความสำคัญทางเศรษฐกิจของเกษตรกรในเรื่องรายได้ เมื่อขายโค-กระบือในราคาที่เหมาะสมได้เกษตรกรก็จะนำรายได้มาต่อยอดทำให้เกษตรกรมีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

สรุปผลการวิจัย

บริบทข้อมูลตำบลสวะถิ อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ตำบลสวะถิ มีพื้นที่ที่เหมาะสมในการเลี้ยงโค-กระบือ โดยมีพื้นที่ทั้งหมด 90.55 ตารางกิโลเมตร พื้นที่โดยทั่วไปเป็นทุ่งนาและที่ราบสูง พื้นที่ส่วนใหญ่ยังแห้งแล้งอยู่มาก บริเวณเขตบ้านหนองปิงมีภูเขาเล็ก ๆ มีแหล่งน้ำธรรมชาติและลำห้วยในบางหมู่บ้าน แต่หน้าแล้งจะขาดน้ำทำให้น้ำไม่พอเพียงในการอุปโภคและบริโภค ประชากรส่วนใหญ่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ตามพื้นที่ราบสูง โดยตำบลสวะถิส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ พร้อมทั้งเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ แต่ยังขาดแคลนโค-กระบือ ในการทำการเกษตร โดยในช่วงเดือนพฤษภาคม 2559 เกษตรกรบ้านหนองปิง หมู่ที่ 10 และหมู่ที่ 18 ตำบลสวะถิได้นำโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของตำบลสวะถิ เพื่อให้เกษตรกรได้แก้ปัญหาการขาดแคลนโค-กระบือ เพื่อผลิตจำนวนโค-กระบือในหมู่บ้านโดยมีบ้านหนองปิงเป็นชุมชนที่ดำเนินการโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ โดยใช้ชื่อว่า “กลุ่มโคประชารัฐบ้านหนองปิง” และได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่ม มีกฎระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อดำเนินงานในรูปแบบกลุ่ม โดยมีการจัดการเลี้ยงดูสัตว์ การจัดการคอกที่เหมาะสม ให้อาหารตามหลักโภชนาอาหารสัตว์ มีแผนการดำเนินงานฉีดยาวัคซีนตามรอบที่กรมปศุสัตว์กำหนด การจัดการโรงเรือนโดยเกษตรกรภายในกลุ่มจะต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อนลงเลี้ยง โดยเกษตรกรทุกรายจะต้องมีคอก มีที่ให้อาหาร-น้ำ ที่เก็บมูลสัตว์ สมาชิกกลุ่มจะต้องมีป้ายชื่อ และจัดทำบัตรประจำตัวสัตว์ ในส่วนอาหารสัตว์อาหารสัตว์เกษตรกรที่ได้รับสัตว์จะต้องมีการเตรียมแปลงหญ้าให้เพียงพอเพื่อสัตว์จะได้รับอาหารหญ้าที่มีคุณภาพและเพียงพอ ทั้งนี้ในวิสาหกิจชุมชนกลุ่มโคประชารัฐบ้านหนองปิง ดำเนินกิจกรรมปรับปรุงพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้เป็นพื้นที่สำหรับปลูกพืชอาหารสัตว์ จำนวน 9 ไร่ และยังคงดำเนินกิจกรรมผสมอาหารอัดฟางก้อน ทำหญ้าหมักจำหน่ายให้กับเกษตรกรภายในและกลุ่มเกษตรกรภายนอกกลุ่มในราคาถูกกว่าท้องตลาด เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรด้านต้นทุนและเป็นการสำรองเสบียงอาหารเตรียมความพร้อมรับมือในสถานการณ์ที่สัตว์ขาดแคลน มีการจัดการด้านสุขภาพสัตว์โดยในหมู่บ้านจะทำขอบังคับสัตว์ในหมู่บ้านเพื่อให้เกษตรกรทุกรายในหมู่บ้านได้ใช้ประโยชน์ได้แก่ ตรวจสุขภาพประจำปี การรักษาฉีดยาถ่ายพยาธิ ฉีดยาป้องกันโรค ทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ การผสมเทียม

ส่วนในเกษตรกรรายที่มีข้อบังคับในคอกและอาสาศุสัตว์จะเข้าไปดำเนินการให้ที่คอกสัตว์ อีกทั้งยังมีชุมชนอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการทำให้เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือได้รับการดูแลโค-กระบือที่ไม่ครอบคลุมเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ

ผลกระทบที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือในตำบลสวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่าผลกระทบที่ส่งผลกับเกษตรกร คือ ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ การมีสุขภาพที่ไม่แข็งแรงและความกังวลที่เกิดขึ้นกับเกษตรกร ซึ่งผลกระทบนี้ส่งผลให้คุณภาพเกษตรกรมีความขัดข้องจากการขาดรายได้จากความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจทำให้เกษตรกรไม่สามารถสร้างรายได้ได้อย่างต่อเนื่องและยังมีปัญหาทางสุขภาพของเกษตรกรที่เป็นผู้สูงอายุและอาจเกิดความกังวลในบางช่วงเวลา เนื่องจากมีสภาพอากาศที่แปรปรวนทำให้ไม่สามารถหาอาหารให้โค-กระบือได้ส่งผลให้เกษตรกรยังคงพบกับปัญหาดังกล่าว

แนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือในตำบลสวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่าเกษตรกรต้องการให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนเรื่องการดูแลสุขภาพโค-กระบือและพัฒนาปรับปรุงพันธุ์โค-กระบือ มีพื้นที่ที่เพียงพอต่อการเลี้ยงโค-กระบือ เพื่อให้สะดวกต่อการเลี้ยงโค-กระบือของเกษตรกร มีตลาดรองรับและปรับราคาโค-กระบือให้กับเกษตรกร เพื่อที่เกษตรกรจะได้มีรายได้ในการต่อยอดในครั้งต่อไป อีกทั้งยังมีเกษตรกรบางส่วนต้องการสร้างกลุ่มวิสาหกิจเลี้ยงโค-กระบือ เพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับเกษตรกรที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เทศบาลสวะถีควรมีการสนับสนุนการดูแลสุขภาพโค-กระบือ เพื่อให้ครอบคลุมต่อการรักษาและดูแลไม่ให้โค-กระบือเกิดโรคระบาดให้กับเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ ตำบลสวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

1.2 เทศบาลสวะถีควรมีการสนับสนุนเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการวิสาหกิจเลี้ยงโค-กระบือ เพื่อให้เกษตรกรสามารถมีช่องทางการดูแล สอนถาม และการดูแลสุขภาพโค-กระบือที่ครอบคลุมให้กับเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ ตำบลสวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

1.4 เทศบาลสวะถีควรมีเพิ่มตลาดรองรับในการซื้อขายโค-กระบือให้มากขึ้น เพื่อให้เกษตรกรสามารถค้าขายโค-กระบือได้เพิ่มมากขึ้น เพื่อส่งเสริมการกระตุ้นเศรษฐกิจ

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งเป็นเพียงการศึกษาในข้อมูลเชิงคุณภาพ อาจจะไม่ครอบคลุมคุณภาพชีวิตเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือที่ละเอียดมากนัก การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรในการเลี้ยงโค-กระบือ ตำบลสวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น หรือปัจจัยที่ส่งผลคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือ ตำบลสวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2566). โค-กระบือ. สืบค้น 11 ธันวาคม 2566. จาก <https://dld.go.th/th/index.php/th/help-web/search-menu?searchword=%E0%B8%84%E0%B8%B8%E0%B8%93%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%9E%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%95&searchphrase=all>.
- กำพลศักดิ์ วงศ์นารี, ประสิทธิ์ ประครองศรี และ เพียศักดิ์ รักดี. (2553). การตัดสินใจของเกษตรกรในการใช้บริการตลาดนัดโค-กระบือ ในจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น และมหาสารคาม. วารสารวิจัย มข. (ฉบับบัณฑิตศึกษา), 10(1), 145-156.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565). รายงานภาวะเศรษฐกิจการเกษตร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. สืบค้น 13 มกราคม 2567. จาก <https://www.opsmoac.go.th/news-files-441991791206>.

Krung Wilachai. (2550). โค-กระบือ. สืบค้น 27 ธันวาคม 2566. จาก <https://www.gotoknow.org/posts/152839>.